

Magisteruppsats 2005-01-20

Avdelningen för Rättssociologi
Sociologiska Institutionen

DEN OSYNLIGA KVINNAN

-en studie i kvinnlig kriminalitet vilken verkar vara lägre än männens, men samtidigt ser ut att öka.

Författare:
Madeleine Ejdesjö

Handledare:
Karsten Åström

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Introduktion	3
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställning	4
2.Historik	4
2.1 Hur har kvinnors kriminalitet förklarats?	4
2.2 Barnamord och fosterfördrivning.	5
2.3 Prostitution	8
3.Teori, metod och disposition	9
3.1 Tidigare teoretiska utgångspunkter	9
3.2 Könscrollsteorin	9
3.3 Foucaults disciplinerande maktperspektiv	11
3.4 Metod och disposition	12
4. Hur ser brottsligheten ut?	13
4.1 Faktisk brottslighet	13
4.2 De typiskt manliga respektive kvinnliga brottskategorier	16
4.3 Hur stor är kvinnobrottsligheten?	20
4.4 Självrapporterad brottslighet	21

Den osynliga kvinnan	
4.5 Kvinnors självrapporterade våld mot män	23
5. Selektionen inom rättsväsendet	24
6. Lagar är en social konstruktion	26
7. Rådande skillnader i synen på män respektive kvinnor	27
7.1 Kvinnorna såsom ”männens passiva deltagare”	28
8. Könroller och kriminalitet	30
8.1 Tuffare tag mot kvinnlig brottslighet	33
9. Har könrollerna förändrats så mycket som vissa vill göra gällande?	34
9.1 Ansvarsfördelningen mellan kvinnor och män	34
9.2 Tidsanvändningsundersökningar år 1990/91 och 2000/01 i Sverige	34
9.3 Positioner och löner på arbetsmarknaden	35
10. Analys och slutsatser	38
11. Referensförteckning	44

Jacta alea est.
Tärningen är kastad
Sagt av Caesar innan han gick över Rubicon

1. Inledning

1.1 Introduktion

Många har kritiserat det faktum att kriminologisk forskning har dominerats av manlig kriminalitet och manliga forskare och att detta har lett fram till en teorisation som är inadekvat när det gäller förståelsen av den kvinnliga brottslingen. Det är männens speciella situation som förklarats, inte brottslighet generellt sett. Att forskare har börjat intressera sig även för den kvinnliga kriminaliteten har resulterat i att det har genererats nya teorier som fokuserar på social kontroll, ökat deltagande på arbetsmarknaden och förändringar i könsrollerna. Framförallt har könsrollsteorierna varit framträdande. Frågeställningar som varit aktuella har främst varit varför kvinnor är mer laglydiga och normföljande än vad männen är samt varför den kvinnliga brottsligheten relativt sett ökar fortare än männens. Man har också studerat skillnader i brottsmönster. Men fortfarande vet man mindre om kvinnokriminalitetens struktur än vad man vet om männens och den kvinnliga kriminaliteten har haft en undanskymd plats. Enligt statistiken är kvinnor mycket mer laglydiga och den rådande uppfattningen är att kvinnor är mer normföljande och laglydiga än vad männen är. Sedan mitten av 70-talet har dock den kvinnliga brottsligheten ökat och detta har tilldragit sig visst intresse.

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka och förstå vilka mekanismer som ligger bakom den kvinnliga brottsligheten, dels varför kvinnor verkar begå färre brott än vad männen gör samt även varför den kvinnliga brottsligheten ser ut att öka.

1.3 Frågeställning

Hur kan man förklara kvinnors kriminalitet? Är kvinnor mer normföljande och laglydiga än vad männen är vilket bl.a. förespråkarna för könsrollsteorierna hävdar? Är det förändringar i

Den osynliga kvinnan

den kvinnliga könsrollen som gör att den kvinnliga kriminaliteten ökar? Eller finns det andra bakomliggande faktorer som påverkar detta?

2. Historik

2.1 Hur har kvinnors kriminalitet förklarats?

Förklaringar till kvinnors kriminalitet har under årens lopp främst sökts i biologin. Kopplingar har gjorts till menstruationer, havandeskap och övergångsålder. Cesare Lombroso och Guglielmo Ferrero hävdade i en studie 1893 att de kriminella var ett mellanting mellan civiliserade människor och gorillor (atavister), samt att dessa var utrustade med mycket primitiva impulser. De kriminella ansågs stå långt ner på evolutionsstegen. De kvinnliga brottslingarna var än mer primitiva och deras hjärnor liknade mer mäns än normala kvinnors, dessutom vägde deras hjärnor mindre. Kontentan var att kriminalitet var nedärvt. Prostitution ansåg de var ett kvinnligt substitut för brott.¹ Lombroso var inte den första som betraktade kvinnliga avvikare på ett annat sätt än manliga. Ett annat exempel är häxjakterna som utfördes med stor iver i västvärlden långt in på 1700-talet. Med hjälp av standardhandboken för häxförföljelse, *Malleus maleficarum* dvs. Häxhammaren definierade man ett stort antal avvikande eller för grannarna obekväma, framförallt kvinnor, som varandes i förbund med djävulen. Under parollen ”En trollkvinna ska du icke låta leva” (Andra moseboken 22:18) lät man dem därefter gå en plågsam död tillmötes.² Man beräknar att under de stora häxförföljelserna i Sverige som pågick under 8 års tid på 1670-talet, avrättades ca 300 kvinnor för häxeri.³

I början av 1900-talet kommenterades i samband med den svenska kriminalstatistiken att ”Kvinnans väsen var finare än mannens”. Hon var mer moralisk och begick därför färre brott. Å andra sidan var hon mer svekfull och listig, vilket innebar att när hon väl begick brott skedde det i löndom, exempelvis i form av giftmord.” Det fanns också ett tag under 1800-talet en särskild kategori för giftmord i brottsstatistiken med avseende på dessa

---

¹ Knutsson, 1990:12-13

² Walldén, 2000:2

³ Samecky, 2003:27

Den osynliga kvinnan

giftmörderskor. Det kvinnliga psyket och den kvinnliga fysiologins betydelse för kvinnors brottslighet har sysselsatt många.⁴

Hela tiden har det när det gäller kvinnors kriminalitet funnits en mycket större förankring i det som har med kroppen att göra, det biologiska. Det har funnits en tendens att patologiskt etikettera kriminella kvinnor. Perspektivet när det gäller kvinnorna har varit mer individorienterat. Däremot har perspektivet när det gäller männen sett mer till ekonomiska och sociala aspekter. Mäns kriminalitet har förklarats mer instrumentellt. Men det fanns dock de som redan tidigt försökte sig på att söka orsakerna bakom kvinnlig brottslighet i sociala och ekonomiska förhållanden. En holländsk marxistisk kriminolog framlade följande tes 1916: *"Hennes mindre kriminalitet är som friskheten hos en drivhusblomma; den beror inte på medfödda kvaliteter utan på drivhuset som skyddar den mot skadligt inflytande. Om kvinnans liv vore lika som männens skulle kvinnors kriminalitet knappast skilja sig beträffande kvantiteten – dock möjligen något beträffande kvaliteten"*.⁵

Så länge som vi har haft kriminalstatistik i Sverige har det enligt denna funnits färre kvinnliga brottslingar än manliga, det gäller historiskt och även idag. Men om vi går tillbaka och ser på slutet av 1800-talet så var kvinnornas andel faktiskt ganska stor. Den var en femtedel, nästan upp till en fjärdedel av den totala brottsligheten. Detta förhållande ändrades dock drastiskt vid sekelskiftet och den kvinnliga andelen brottslingar minskade markant. Detta var ett resultat av att vid denna tiden avkriminaliserades en hel del sedlighetsbrott såsom hor- och äktenskapsbrott.⁶

2.2 Barnamord och fosterfördrivning

Historiskt sett har barnamord och fosterfördrivning varit typiska kvinnobrott, dessa brott är i dag mycket ovanliga. På 1800-talet utgjorde däremot dessa brott de vanligaste grova brotten bland kvinnor och därigenom även den vanligaste orsaken till att de fick långa frihetsberövande straff. Dödstraff för brottet upphörde 1864. Mellan 1757-58 verkställdes 617

---

⁴ Knutsson, 1990:12-13

⁵ Ekbom, T, Engström, G och Göransson, B 2002:72

⁶ Knutsson i BRÅ rapport 1990:1 Kvinnor och brott:16

Den osynliga kvinnan

avrättningar varav 217 var till följd av barnamord. Den sista avrättningen ägde rum 1830. Under perioden 1861-1890 dömdes 2000 kvinnor för barnamord i Sverige.⁷ Barnamorden var en konsekvens av den på den tiden stränga sexuallagstiftningen samt att det var en ekonomisk katastrof att bli ensamstående mor. Barnamord sågs som ett stort kriminalpolitiskt problem. Den första förordningen rörande barnamord utfärdades år 1655 och följdes därefter av fler. Påbuden hade det gemensamt att hela ansvaret lades på kvinnan samt stipulerade de fem förutsättningar. 1. Kvinnan hade blivit gravid utan att vara gift. 2. Hon hade dolt graviditeten. 3. Hon hade fött barnet i enslighet. 4. Hon hade sökt denna enslighet. 5. Hon hade gömt liket. Uppfylldes dessa förutsättningar ansågs därmed kvinnan ha dräpt barnet. Bilden av barnamörderskorna var att de var ”dåliga” kvinnor som hotade fundamentala samhällsliga värden genom att döda sina egna barn.⁸

Ett behov växte så småningom fram för att få till stånd en förändring vilket resulterade i att Gustav III försökte komma till rätta med saken genom att 1778 införa Barnamordsplakatet. Plakatet satte all lagstiftning om utomäktenskaplig sexualitet ur spel och betonade det felaktiga i att på den lägrade kvinnan ”för hennes livstid lägga sådan skymf” som skamstraffen innebar.⁹ Där stipulerades bl.a. följande: 7.0 ”Att kvinna, som vill på okänd ort framföda fostret, må i sådant uppsåt lämnas ostörd, utan någons åtal eller efterfrågan om hennes person eller tillstånd: Och anser Kungl. Maj:t den olägenhet mindre, om på sådant sätt något olovligt hävdande skulle döljas, än att genom sträng efterfrågan i dylikt tillfälle, betaga ett blödigt sinne all utväg att kunna dölja sin förbrytelse”.¹⁰ Plakatet innebar att ogifta och gravida kvinnor kunde föda sitt barn anonymt på okänd ort. Därefter kunde barnen lämnas på barnhem eller fosterhem mot betalning. Detta visade sig tyvärr vara en klassfråga och de flesta kvinnor som hamnade i denna situation hade inte ekonomiska möjligheter att resa bort för att föda barnet eller lämna bort det. Under 1900-talet skedde många förändringar i lagstiftningen och brottet har i princip försvunnit idag som en följd av rätten till fri abort och tillgången till preventivmedel. Under vägs gång har synen på kvinnan i dessa sammanhang dock något förändrats. Kvinnorna vilka har begått brotten har beskrivits som fördärvade och ”dåliga”. ”*Criminal women have always been presented as being "Other": other than real women, other than real criminals*”. Men det har skett en succesiv förskjutning mot att betrakta kriminella kvinnor som “offer” och de ses som ”*more victims than aggressors, more sinned*

---

⁷ Larsson 1986:19

⁸ Kaspersson 2003:161

⁹ Kaspersson 2003:163

¹⁰ Häthen & Nilsson 2004:165

Den osynliga kvinnan

against than sinning, more to be pitied than blamed". Att dessa kvinnor reagerar som de gör påstås vara en följd av en betingad psykologisk hjälplöshet. Genom att utmåla våldsamma kvinnor som oskyldiga offer fritas de samtidigt från sitt ansvar. De ses som kvinnor vilka inte är i stånd att begå motbjudande förbrytelser av egen viljekraft.¹¹ Utvecklingen av synen på barnamörderskan har gått ifrån att hon sågs om ett monster till att hon sågs som ett offer.

Barnamord var mer sällsynta under 1900-talets första hälft än under 1700-talet men till karaktären var de fortfarande oförändrade. Det var främst ogifta kvinnor ur arbetarklassen som fick oäkta barn och dödade dem. Att synen på kvinnan förändrats märks även i att rätten till skillnad från tidigare, frågade efter orsakerna till kvinnans handlande. Svar som gavs var i termer av nöd, skam och psykologiska förklaringar. Det tidiga 1900-talet skilde sig från tidigare perioder genom att dessa förklaringar sågs som förmildrande omständigheter. I hälften av fallen under mellankrigstiden fick kvinnorna en frihetsberövande påföljd, i de övriga fallen dömdes kvinnorna till psykiatrisk vård eller friades. Särskilt under mellankrigstiden samt tiden strax därefter kom kvinnor som dräpte sina nyfödda barn att betraktas som oansvariga för sina handlingar. I rådhusrätten framgick detta tydligt i de utlåtanden om kvinnor som ansågs sinnessjuka. *"Hon hade befunnit sig i sjukligt depressionstillstånd av sådan art, att hon därvid varit i saknad av förståndets fulla bruk"* (RRn 1921, avd 6, fall 235). Och vidare: *"Olof Kinberg avslutar sin bedömning i den rättspsykiatriska undersökningen att " förståndets bruk var henne på grund av sjukdom berövat" och hon "är i behov av vård å sinnessjukhus"* (RRn 1938, avd 5, fall 58). När otillräknelighet började användas som ett försvar för kvinnor fann de rättslärde ett användbart redskap att hålla dem på plats. Kvinnors mentala skröplighet fick härigenom sin rättsliga form och hon beskrivs som ett offer istället för som tidigare ett monster. Som en följd av detta frantogs kvinnan inte bara ansvaret för sina handlingar, utan också sin handlings- och viljekraft i rättens ögon.¹²

2.3 Prostitution

När det gäller lagstiftningen på det sexuella området har prostitutionen förorsakat stor debatt. På 1800-talet samt i början på 1900-talet användes det s.k. reglementeringssystemet. Detta innebar att flera städer införde ett reglemente vilken utgjorde en del av den lokala ordnings-

---

¹¹ Kaspersson 2003:154-155

¹² Kaspersson 2003:170-172

Den osynliga kvinnan

och hälsovårdsstadgan, där det stadgades att prostituerade kvinnor kunde åläggas ett ”besiktningstvång”. Kvinnorörelsen reagerade starkt kritiskt mot detta system och menade att ”*männen av samhällets anordningar fingo den uppfattningen att frisk vara borde tillhandahållas dem*”. Enligt 1885 års lösdriverilag räknades kvinnor som försörjde sig på prostitution som lösdrivare. Männen som tog dessa tjänster i anspråk var däremot inte föremål för några åtgärder.

1962 upphörde kriminaliseringen av prostitution i och med brottsbalkens tillkomst. Den ökade prostitutionen under 1960- och 1970-talen medförde nya debatter där man bl.a. menade att prostitution blivit ett allvarligt samhällsproblem. På 1990-talet utmynnar det hela så småningom i 1993 års prostitutionsutredning.¹³ Efter att ett flertal motioner lagts fram som förespråkade en kriminalisering av prostitution tillsattes en ny prostitutionsutredning av regeringen år 1993 vilket ledde fram till betänkandet “Könshandeln” (SOU 1995:15). I detta betänkande gjordes en avvägning av för- och nackdelarna med en eventuell kriminalisering av prostitutionen. I utredningen kom argumenten för en kriminalisering att väga tyngre än argumenten emot. Resonemanget som fördes var att den lämpligaste åtgärden skulle vara att kriminalisera både köpare och säljare. Efter att betänkandet skickats ut till olika remissinstanser och man vidare utrett frågan kom man fram till att den bästa lösningen var att endast kriminalisera köparen av sexuella tjänster. Motiveringen som anges i lagens förarbeten pekar främst på orimligheten i att kriminalisera den svagare parten som utnyttjas av den som vill tillfredsställa sin sexualdrift. Lösningen har alltså blivit att kriminalisera köp av sexuella tjänster¹⁴.

Under 1900-talet minskar den kvinnliga brottsfrekvensen om vi bortser från krigsåren. Men någonting inträffar i mitten av 1970-talet, då börjar nämligen kvinnobrottsligheten att öka.

---

¹³ Widerberg, 1980:113 ff.

¹⁴ Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster

3. Teori och metod

3.1 Tidigare teoretiska utgångspunkter

Det finns främst två förklaringsmodeller som kan urskiljas. I den ena diskuterar man spärrar och kriminalitet. Vad är det för genus specifika mekanismer som kan förklara kvinnors kriminalitet. Den andra förklaringsmodellen ser till bakomliggande drivkrafter vilka kan förklara varför brottsligheten bland kvinnor ökar. Dessa två motstridande förklaringsmodeller, å ena sidan spärrar och å andra sidan drivkrafter är tankegångar man finner långt tillbaka i den kriminologiska litteraturen, men man har inte i någon större utsträckning behandlat frågor rörande kvinnliga kriminella. Det är ungefär samma förklaringar som existerar i nutid, vilka framför allt handlar om könsroller, att vara utsatt för den informella sociala kontrollen, primärkontrollen, inom familjen, släkten etc.

3.2 Könsrollsteorin

Könsrollsteorin är en av de mer framträdande teorierna när det gäller kvinnors kriminalitet. Enligt könsrollsteorin har kvinnorna socialiserats på ett annat sätt än männen. De förväntningar vilka ligger i könsrollerna internaliseras och påverkar därigenom vårt agerande. Många forskare har hävdats att kvinnor i större utsträckning än män avhålls från brott som en följd av att de införlivat den traditionella könsrollen i personligheten. Förändringar i könsrollen antas leda till en förändring i brottsfrekvens och brottsmönster och emancipationen förväntas leda till stora förändringar av kvinnans könsroll vilken allt mer kommer att likna mannens. Detta kommer att resultera i en stor ökning av den kvinnliga brottsligheten som så småningom kommer att sammanfalla med männens.¹⁵ Är det skillnader i könsrollerna som kan förklara varför kvinnor begår färre brott än vad männen gör, samt är det förändringar i könsrollerna som är orsak till att den kvinnliga kriminaliteten ser ut att öka? En del menar att det är så och hävdar att kvinnorollen har förändrats så pass mycket att det kan förklara varför brottsfrekvensen ökar. Kvinnor är i högre grad ute på arbetsmarknaden, de är inte längre kvar i hemmet på samma sätt som tidigare.

---

¹⁵ Højgård och Snare 1993:40-45

Den osynliga kvinnan

Kvinnoandelen är speciellt låg när det gäller våldsbrott och vissa menar att detta kan bero på testosteronet, att män är starkare än kvinnor (våld lönar sig då bättre), att män förtär mer alkohol, att föräldrarna möter aggression hos pojkar och flickor på olika sätt. Socialpsykologer framhåller skillnaderna i könsrollerna ”en riktig kvinna” använder inte våld men däremot kan en ”riktig man” mycket väl använda sig av våld då det snarare stärker hans manlighet. Kvinnor ska även ha lättare att sätta sig in i andras sätt att uppfatta verkligheten, känna empati och vara omsorgsfulla. Det har också hävdats att kvinnligt och manligt våld är av helt olika karaktär. Mannen använder främst våld i kontrollsyfte och för att demonstrera sin manlighet. När han upplever ett hot mot sina rättigheter och sin manliga identitet tenderar han att bli våldsam. När kvinnan däremot använder sig av våld är det inte för att skada utan för att det inre trycket blivit för starkt och hon måste få ett utlopp för detta. Kvinnan upplever tillgripande av våld som ett misslyckande där hennes självkontroll inte har räckt till. Den enskilda faktor som är ständigt återkommande såväl i vetenskaplig litteratur som i den allmänna debatten är just skillnaden i könsrollsinnehåll.¹⁶

I vissa skeden framför allt då kvinnorörelsen varit särskilt aktiv, har farhågor framförts att detta skulle leda till en stark ökning av den kvinnliga kriminaliteten. Polischefen Edward Davies i Los Angeles hävdade i en tidningsartikel år 1975 att kvinnorörelsen hade fört Amerika till en nära förestående ”*crime wave like the world has never seen before*”. Samma år uttryckte Freda Adler liknande farhågor som främst förutsåg en ökning av våldsbrotten i och med att kvinnorna skulle börja ställa krav på makt. Eftersom vapnen dessutom blev lättare skulle därigenom kvinnornas fysiska svaghet minska i betydelse. ”En riktig kvinna” skulle inte längre skilja sig så mycket från ”en riktig man”.¹⁷

Relativt renodlade könsrollsteorier tar upp frågeställningen om huruvida maskulint orienterade kvinnor är mer brottsliga än andra samt om kvinnors brottslighet och deras attityd till den konventionella kvinnorollen har ett samband med varandra.¹⁸

---

¹⁶ BRÅ-rapport 1999:15:18-19

¹⁷ BRÅ-rapport 1999:15:14-15

¹⁸ BRÅ-rapport 1999:15:13

3.3 Foucaults disciplinerande maktperspektiv

Från att kroppen tidigare varit föremålet för bestraffning har det skett en förskjutning till att själen nu är bestraffningens primära objekt. Foucault utgår ifrån fängelseväsendets framväxt men avser samtidigt en mer generell omvandlingsprocess i det kapitalistiska samhället. Foucault talar om bio-makt, en variant av makt som utvecklats sedan 1600-talet och vars funktion inte främst är att förebygga och straffa vissa handlingar utan istället lägga beslag på individernas liv från början till slut. Denna makt verkar i två riktningar, dels en disciplinering av individen och dels en reglering av befolkningen. Det är en allomfattande disciplinär makt som sträcker sig igenom hela samhället. Denna makt existerar inte endast bakom fängelsemurarna utan även i skolorna, sjukhusen, företagen etc. Överallt ser Foucault hur individer urskiljs från kollektivet och utsätts för olika disciplinära praktiker. Betecknande för denna disciplinära makt är den hierarkiska översynen, bekännelsen och den normaliserande sanktionen samt integrationen av dessa i olika examensprocesser (undersökning, prövning). Det är också en fråga om kunskap och vetande. Kunskap genereras och stöds av olika institutioner. Kunskap att fixera det normala är förknippat med makt. Den disciplinära makten är osynlig samtidigt som individerna ständigt görs synliga och observeras. Information samlas in genom statistiska analyser, ekonomiska rapporter och register, olika makttekniker används därefter för att göra justeringar i befolkningen. Lagstiftningen är ett sådant verktyg vilket används för att göra dessa justeringar.¹⁹

Makten producerar sanningar och den kunskap man kan erhålla om samhällets individer tillhör denna produktion. Det finns nätverk av institutioner och vetenskaplig expertis som utgör en av förutsättningarna för produktionen. Eller närmare bestämt som Foucault uttryckt saken i "Övervakning och Straff": *"Vi befinner oss i läraren –domarens, läkaren –domarens, uppfostraren –domarens, socialarbetarens –domarens, samhälle; alla dessa låter det universellt normativa råda; och var och en av dem, på den punkt han befinner sig, låter kroppen, rörelserna, beteendet, uppförandet, färdigheterna och prestationerna lyda under normerna"*.²⁰

Den disciplinerande makten fixerar således föreställningarna om vad som är normalt respektive onormalt. Det skapas härigenom en ny form av självmedvetande och individerna

---

¹⁹ Andersen och Kaspersen 1999:351-356

²⁰ Foucault 1993:354

Den osynliga kvinnan

förändras härigenom som subjekt. Denna subjektiveringsprocess utgör ett av Foucaults huvudteman. Men disciplineringen fungerar inte enbart negativt och nedbrytande utan är i själva verket mycket produktiv. Förutom att den avskiljer och producerar den kriminelle som människokategori så produceras även fogliga och nyttiga individer som kan användas, omvandlas och utvecklas. Makten är diffus men ständigt närvarande. Det hela leder till att vi även disciplinerar oss själva. Men överallt där vi finner denna disciplin så finner vi även ett motstånd mot att fixera definitionerna av världen.²¹ Foucault intresserade sig egentligen inte för var någonstans makten finns placerad, vilken individ som har makt eller inte, *”utan hur de som underordnas faktiskt drabbas av makten”*.²²

3.4 Metod och disposition

Det material som legat till grund för studien utgörs av befintlig dokumentation. Tillgängliga statistiska uppgifter har inhämtats från SCB, BRÅ samt kriminalvårdens officiella statistik. I övrigt har jag använt mig av så många relevanta källor som varit möjligt för att försöka skapa en bild av problematiken. Materialet berör i huvudsak mitten av 1970-talet till det tidiga 2000-talet. Inledningsvis presenteras dock en historisk översikt över typiska kvinnobrott samt hur denna brottslighet har förklarats. Anledningen till detta är att det kan vara av vikt att se de ”långa linjerna” och huruvida föreställningen om den kvinnliga brottslingen kan ha förändrats över tid. Därefter går jag igenom hur den kvinnliga brottsligheten sett ut de senaste trettio åren fram till idag. För att få en tydligare uppfattning om detta har jag även valt att ta med undersökningar som avser självrapporterad brottslighet. Detta är ett sätt att försöka förstå hur väl brottsstatistiken överensstämmer med verkligheten. För att ytterligare skapa en förståelse av detta har jag också valt att ta upp hur selektionen inom rättsväsendet ser ut när det gäller kvinnors kriminalitet samt också en reflektion över lagar såsom varandes en social konstruktion. Därefter tar jag upp skillnader i den rådande synen på kvinnliga brottslingar respektive manliga brottslingar och hur denna på senare tid har förändrats. Vidare tar jag upp material som berör hur könsrollerna ser ut idag och om det skett sådana förändringar i könsrollerna vilka kan förklara den ökade kvinnliga kriminaliteten. Avslutningsvis följer en analys med mina egna slutsatser. Valet av material har säkert i viss mån påverkats av min egen förförståelse. Min förhoppning är dock att detta endast är marginellt och inte har påverkat uppsatsens kvalitet.

---

²¹ Andersen och Kaspersen 1999:351-356

²² Foucault 1993:XV

4. Hur ser brottsligheten ut?

4.1 Faktisk brottslighet

När man tolkar kriminalstatistik bör man ha i åtanke att den endast redovisar den del av verkligheten som består av brott vilka anmälts till polisen. Dagligen begås brott som inte anmäls och därmed inte kommer till polisens kännedom. Det kan finnas många olika förklaringar till varför den polisanmälda brottsligheten ökar. Att den faktiska brottsligheten ökar är endast en av dessa möjliga förklaringar. Anmälningens benägenheten för olika typer av brott påverkas också av sådana faktorer som rådande värderingar och i vad mån brottet uppmärksammas av massmedia, politiker och olika myndigheter. Den brottslighet som kommer till polisens kännedom är den synliga brottsligheten. Den brottslighet som däremot inte kommer till polisens kännedom och därigenom inte registreras utgör är den s.k. dolda brottsligheten. Kvoten mellan den synliga och faktiska brottsligheten utgör mörkertalet. Om mörkertalet inte förändras över tid så spelar det inte så stor roll om det är stort eller litet, eftersom den polisanmälda brottsligheten då följer samma utveckling som den faktiska. Om mörkertalet däremot förändras över tid så ger den anmälda brottsligheten en missvisande bild av den faktiska brottsligheten.²³

Många brott klaras aldrig upp och därmed fälls ingen heller för dessa brott. Surveyundersökningar rörande brottslighet visar att det är långt ifrån samtliga brott som anmäls till polisen, men det är svårt att uppskatta omfattningen av denna brottslighet. Den kriminalitet vi känner till kan vara toppen på ett isberg. Det är sannolikt att brott som är mer ”synliga” rapporteras oftare än mer ”dolda” brott. Rån kommer oftare till polisens kännedom än t.ex. misshandel av barn. Polis och allmänhet har även en benägenhet att misstänka vissa grupper av personer mer än andra. Brottstatistiken ger därför ingen riktig bild över hur den kriminella verkligheten ser ut.²⁴

Mediernas rapportering om brottsligheten kan ge det intrycket att brottslighetens omfattning, karaktär och förändringar över tid enkelt kan åskådliggöras med hjälp av officiell statistik.

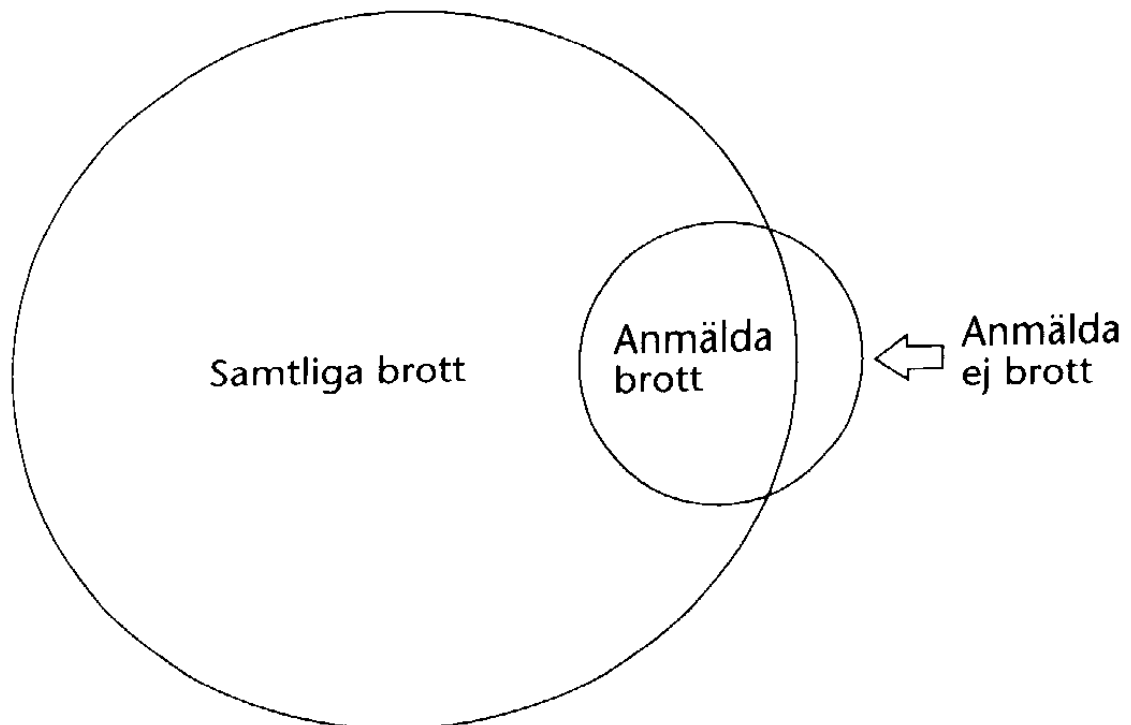
²³ www.bra.se/web/statistik/faktisk/ 2003-11-04:1-2

²⁴ Abott 1988:264

Den osynliga kvinnan

Detta kan möjligen stämma för vissa frågor medan andra frågor måste besvaras med andra alternativa metoder eller med kombinationer av olika datakällor. Det finns frågeställningar inom detta område där det råder stor osäkerhet som en följd av brist på tillförlitliga kunskapskällor.²⁵

Det finns mycket som indikerar att de allra flesta av de enligt lag straffbara handlingar som utförs inte kommer till polisens kännedom och därför inte kommer med i den officiella statistiken. Den dolda brottsligheten varierar starkt mellan olika brottskategorier men är sammantaget stor. Brottsligheten är därför i verkligheten betydligt större än vad den officiella statistiken visar.²⁶

Figur 2 Relation mellan faktisk brottslighet, polisanmäld brottslighet och handlingar som anmäls till polisen som brott, men som inte är belagda med straff.²⁷

Källa: SCB 1991.

De problem som föreligger när man använder sig av den registrerade brottsligheten slutar emellertid inte där. Det är inte nog med att vi inte kan använda oss av uppgifter om den

²⁵ Sarnecky, 2003:57

²⁶ Sarnecky, 2003:60-61

²⁷ Sarnecky, 2003:61

Den osynliga kvinnan

registrerade brottsligheten för att studera omfattningen av den faktiska brottsligheten. Utöver detta fungerar uppgifter om registrerade brott inte heller speciellt bra för att beskriva brottslighetens struktur. De polisanmälda brotten utgör inte något slumpmässigt urval av samtliga anmälda brott, tvärtom är den (för polisen) synliga brottsligheten kraftigt selekterad. I och för sig så är denna selektion till en viss fördel för rättssystemet som annars med stor sannolikhet skulle kollapsa om samtliga brott som begås ledde till anmälan. Det är antagligen också på det viset att det främst är de grövre brotten som anmäls eftersom människor är mer angelägna om att polisen ska få kännedom om dessa och helst också gripa förövare till grövre brott. Dessutom är sådana brott i regel mera synliga. Brottsens synlighet och grovhet är dock inte de enda kriterier som styr vilka brott polisen får kännedom om och därigenom hamnar i statistiken. En väsentlig roll spelar relationen mellan offret och förövaren och generellt sett kan man påstå att sannolikheten för att ett brott ska leda till en anmälan är störst om förövaren och offret inte känner varandra. Ju närmare relationen mellan offret och förövaren är desto större är sannolikheten för att brottet i fråga inte anmäls. Det är välkänt att endast en liten del av det våld som förekommer inom familjen leder till en anmälan. Situationen är också liknande när det gäller våld mellan vänner och kamrater.²⁸ Leif G W Persson tar upp fem faktorer som påverkar huruvida ett brott upptäcks eller inte: angreppsobjektets karaktär, gärningsmönstret, brottsmiljön, gärningsmannens person samt omgivningens och samhällets intresse för brottet. Till detta kommer att det upptäckta brottet anmäls samt att det sker en upplärning av brottet för att någon ska registreras som lagöverträdare. Samma faktorer vilka påverkar upptäcktsrisken har även betydelse för sannolikheten att ett brott anmäls. De nämnda selektionsfaktorerna leder fram till frågan om den registrerade (synliga) brottslighetens ”källor”. När det gäller brott mot brottsbalken visar olika skattningar på att ca 90% av samtliga registrerade brott är en följd av att enskilda personer i egenskap av målsägare eller som representant för målsägaren, gjort anmälan. De 10% som kvarstår är dock ett resultat av det brottsspanande och brottsutredande arbete som bedrivs inom de rättsvårdande myndigheterna, och då framför allt polisen.²⁹

Den höga andelen anmälda brott i den registrerade brottsvolymen kontrasterar skarpt mot den ofta framförda uppfattningen, i t.ex. massmedia och den kriminalpolitiska debatten, att polisens resurser skulle spela en avgörande roll för omfattningen av den kända brottsligheten. Tvärtom pekar de empiriska data som finns på att förändringar i den

---

²⁸ Sarnecky, 2003:61-62

²⁹ Persson, 1980:5-6

Den osynliga kvinnan

synliga brottsligheten i allt väsentligt beror på variationer i anmälarnas beteende. I vad mån de senare är ett uttryck för förändringar av brottsnivån, högre eller lägre faktisk brottslighet, eller en ändrad inställning till kriminaliteten, högre eller lägre anmälningsbenägenhet, är dock svårare att avgöra.³⁰

I sammanhanget bör tilläggas att begreppen ”våld” och ”våldsbrott” inte är synonymer. Det finns våldshandlingar som inte är straffbelagda t.ex. den typ av våld som polisen har rätt att använda sig av och som medborgarna har rätt att använda i självförsvar. Om en våldshandling utgör lagbrott eller inte beror dels på vem som utför våldshandlingen samt dels under vilka omständigheter det utövas. Även beror det på graden av använt våld samt den skada som våldet orsakat. Dessa omständigheter kan också tolkas olika av olika människor. I en studie genomförd av Åkesson (2001) framkommer t.ex. att den kvinnliga personalen på ålderdomshemmen inte anser sådana handlingar för våld som begåtts av dem mot patienterna. Dessa skulle i andra sammanhang klassificeras som misshandel eller grov misshandel. Sådant våld anmäls i regel inte till polisen. Dessa olika mekanismer gör att de brott som hör till den synliga delen av brottsligheten inte är representativ för hela brottsligheten. Ett annat problem med att få fram kunskaper om brottslighetens struktur är att olika bedömningar kan göras av olika instanser. Det anmälda brottet visar sig kanske visserligen vara ett brott men den ursprungliga klassificeringen av brottet förändras efter utredning.³¹

4.2 De typiskt manliga respektive kvinnliga brottskategorierna

Kvinnor begår i regel mindre uppseendeväckande brott än vad männen gör. Stöld är det absolut vanligaste brottet för både män och kvinnor, men förmögenhetsbrotten är mer dominerande bland kvinnorna än bland männen. För männens del utgör misshandel, rattfylleri och skadegörelse, sexualbrott, biltillgrepp, rån och andra våldsbrott de vanligaste brottskategorierna. De typiska kvinnobrotten är däremot snatteri, förfalskning, förskingring och bedrägeri. Av de stora brottskategorierna stöld och trafikbrott utgör stöld ett drygt dubbelt

---

³⁰ Persson, 1980:6

³¹ Sarnecky, 2003:62

Den osynliga kvinnan

så stort inslag av kvinnors brottslighet än av mäns. Trafikbrotten däremot visar det motsatta förhållandet och utgör ett dubbelt så stort inslag bland mäns brottslighet. Se tabell 1.³²

Kvinnornas brottsliga handlingar är mer målorienterade. De stjälar sådant de verkligen vill ha, deras handlingar är därför betydligt mer instrumentella.³³ En annan märkbar skillnad mellan kvinnors och mäns brottsmönster är att kvinnors brottsmönster över statistiken för misstänkta är samlad till ett mindre antal brottstyper. Männen brottsmönster är mer differentierat. Kvinnor är underrepresenterade när det gäller våldsbrotten (misshandel, rån, sexualbrott, våld mot tjänsteman samt det närliggande brottet olaga hot.) se tabell 1.³⁴

---

³² BRÅ rapport 1999:15:22-23

³³ Sarnecki 1990:36

³⁴ BRÅ rapport 1999:15:22-23

Tabell 1. Studerade brottskategorier med deras beteckning i statistiken och här använd beteckning. Andel av misstänkta kvinnor som begått respektive brott och andel kvinnor av samtliga misstänkta för respektive brott. Åren 1975-1994.

Beteckning i statistiken	Beteckning här	Andel av samtliga misstänkta kvinnor som misstänkts för respektive brott	Andel kvinnor av samtliga misstänkta för respektive brott
Samtliga brott	Samtliga brott		15,2
Mord, dråp, och misshandel med dödlig utgång (BrB 3:1-3,5-6)	Mord	0,2	9,5
Misshandel, ej med dödlig utgång (BrB 3:5-6)	Misshandel	4,2	6,4
Vållande till annans död (BrB 3:7)	Vållande till annans död	0,2	10,6
Brott mot frihet och frid (BrB 4)	Olaga hot	3,7	8,5
Årekränkning (BrB 5)	Årekränkning	0,6	26,6
Sexualbrott (BrB 6)	Sexualbrott	0,1	1,2
Inbrottsstöld, ej av skjutvapen, sprängämnen o.d. (BrB 8:1,2,4)	Inbrottsstöld	3,3	5,7
Övrig stöld, snatteri m.m. (BrB 8:1-4)	Stöld	48,0	29,1
Rån, grovt rån (BrB 8:5-6)	Rån	0,4	6,7
Tillgrepp av ej motordrivet fordon (BrB 8:1-4, 8)	Cykelstöld	0,5	6,5
Tillgrepp av motordrivet fordon (BrB 8:7-8)	Bilstöld	1,6	4,1
Bedrägeri, grovt bedrägeri, bedrägligt beteende (BrB 9:1-3)	Bedrägeri	12,6	22,5
Häleri, häleriförseelse (BrB 9:6-7)	Häleri	3,9	13,0
Förskingringsbrott o a trolöshet (BrB 10)	Förskingring	2,9	16,7
Brott mot borgenärer (BrB 11)	Borgenärsbrott	0,7	9,2
Skadegörelsebrott (BrB 12)	Skadegörelse	3,8	6,5
Allmänfarlig vårdslöshet (BrB 13:6)	Allmänfarlig vårdslöshet	0,4	17,0
Förfalskningsbrott (BrB 14)	Förfalskning	2,0	21,0
Mened, falskt åtal mm (BrB 15)	Osant intygande	1,6	23,4
Brott mot allmän ordning (BrB 16)	Brott mot allmän ordning	0,3	13,5
Våld mm mot tjänsteman (BrB 17:1-2, 5)	Våld mot tjänsteman	1,5	8,5
Trafikbrottslagen	Trafikbrott	15,8	7,5
Brott mot varusmuggningslagen	Smuggling	2,1	12,9
Brott mot narkotikastrafflagen	Narkotikabrott	5,8	14,3
		100%	

Här har inte alla typer av brott medtagits. Ambitionen har varit att göra en klassificering som särskiljer brott som förefaller mest intressanta av teoretiska och/eller aktualitetsskal. Exempel på hur tabellen ska läsas: 47,99 procent av samtliga misstänkta kvinnor har misstänkts för stöldbrott. Av samtliga som misstänkts för stöldbrott (dvs. både män och kvinnor) utgör kvinnorna 29,1 procent.

Man bör ha i åtanke att det är mycket små bastal det är fråga om när man diskuterar kvinnlig kriminalitet. En ökning från en till två är en 100 procentig ökning, därför ser kriminalitetens ökning för kvinnornas del väldigt dramatisk ut när man ser till den procentuella andelen. Om man däremot ser till ökningen i absoluta tal så är det fortfarande männens kriminalitet som ökar mera. Men relativt sett så ökar kvinnornas brottslighet betydligt fortare än männens.

Den osynliga kvinnan

Utvecklingen av det manliga och det kvinnliga våldet varierar mycket mellan olika typer av våld. Männerna som misstänks för våldsbrott har ökat mer än antalet kvinnor, men under perioden 1975-1995 så har andelen kvinnor av samtliga som misstänkts för våld ökat med cirka 60 procent från cirka 5,5 till cirka 8,5 procent. Ser man till skillnaderna mellan könen när det gäller omfattningen på våldet så ökar kvinnors våldsbrottslighet mest. Antalet kvinnor som är misstänkta för mord är däremot så pass få att det är svårt att göra någon bedömning av utvecklingen. Antalet kvinnor misstänkta för misshandel och våld mot tjänsteman har ökat cirka 2,5 gånger under perioden.³⁵

Olaga hot är ett brott som brukar kunna användas som indikator på våldsbenägenheten ute i samhället. Ökningen av olaga hot har varit mycket stark och ganska kontinuerlig under perioden, både vad gäller kvinnor och män. Men medan antalet misstänkta män har ökat tre gånger (från 1600 till 4800) har kvinnornas antal ökat åtta gånger (från knappt 40 till drygt 300).³⁶

Ökningen av kvinnors våldsbenägenhet är inte begränsad till flickvåld som debatten i media huvudsakligen gjort gällande. Bland samtliga kvinnor som misstänktes för våldsbrott (exklusive olaga hot) har ålders gruppen 30-49 år ökat allra mest samt även kontinuerligt under perioden. Gruppen 15-17 åriga flickor har också ökat starkt. Skillnaden mellan könen är när det gäller fördelningen mellan bekanta och obekanta offer inte speciellt stor, även om männens misshandel något oftare sker utomhus än kvinnornas. Anmärkningsvärt är kanske att lika stor andel av kvinnornas som männens misshandel klassificeras som grov. Kvinnors misshandel riktar sig däremot avsevärt oftare mot barn, även om männen står för den största delen även av barnmisshandeln. Om man ser till förhållandet misstänkta för andra typer av våldsbrott så verkar det som såväl misstänkta för hustru- och mansmisshandel inte har ökat speciellt mycket under de senaste 15 åren. Detta kan kanske vara anmärkningsvärt eftersom det är just för den här typen av våld som man väntat sig se effekter till följd av den utökade åtalsplikten. När det gäller våld mellan vuxna inom familjen samt barnmisshandel så finns det all anledning att förmoda att mörkertalet är stort, trots den utökade åtalsplikten.³⁷

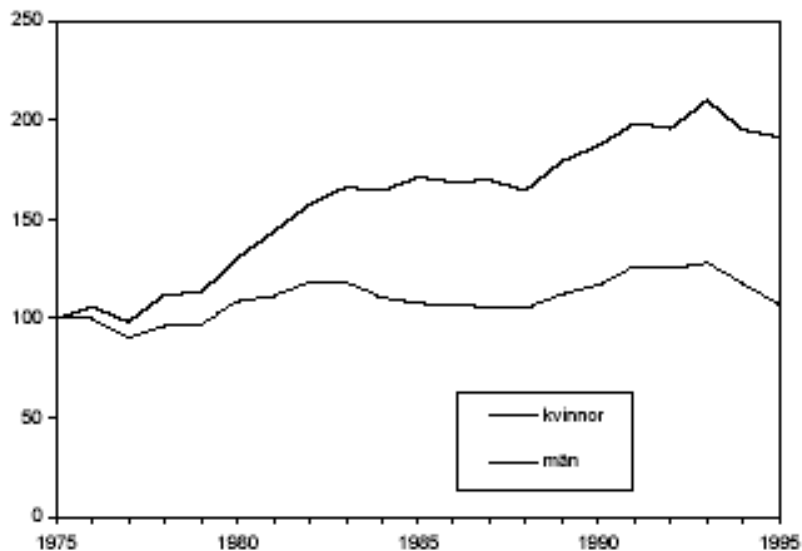
³⁵ BRÅ rapport 1999:15:33

³⁶ BRÅ rapport 1999:15:34

³⁷ BRÅ rapport 1999:15:34,37

4.3 Hur stor är kvinnobrottsligheten?

Under 1900-talet så har vi sammantaget haft en nedåtgående tendens när det gäller den kvinnliga brottsligheten. Men under 1970-talet inträder en förändring och kvinnobrottsligheten börjar då att öka. Enligt figur.1 har antalet misstänkta kvinnor i princip fördubblats vid slutet av perioden 1975-1995. samtidigt som antalet misstänkta män ökat i betydligt mindre grad relativt sätt. Trots att utgångsvärdet för kvinnorna är lågt, vilket innebär att även en mindre antalsmässig förändring åstadkommer en stor procentuell förändring, så visar fördubblingen ändå på att något har inträffat. Om man ser till den antalsmässiga ökningen av misstänkta för brott, så utgör antalet kvinnor 9000 år 1975 jämfört med 18000 år 1994. Antalet män som misstänks för brott har under perioden ökat från 72000 till 84000.³⁸

Figur 1. Antalet misstänkta kvinnor och män, åren 1975-1995. Index.

Det är dock en större andel än om man tittar på antalet lagförda. Ju längre man sedan tränger in i rättsväsendet desto lägre andel utgörs av kvinnor. Ser man till antalet fängelsedömda så är andelen kvinnor nere i cirka 5 procent.³⁹ Det verkar som om kvinnorna i vissa fall undkommer en del av de rättsliga konsekvenserna?

³⁸ BRÅ rapport 1999:15:27

³⁹ Kriminalvårdens Officiella Statistik 2002:61

4.4 Självrapporterad brottslighet

Självrapporterad brottslighet innebär att en individ själv får beskriva vilka brott hon eller han begått. I tre kommuner i Danmark genomfördes år 1979 respektive 1989 undersökningar av självrapporterad brottslighet hos unga. Detta är ett sätt att försöka förstå hur väl brottsstatistiken överensstämmer med verkligheten. Avsikten var här även att beskriva och analysera ungdomskriminalitetens omfattning och karaktär. De ungdomar vilka ingick i undersökningarna var mellan 14 och 15 år gamla. Frågorna de fick besvara avsåg om de begått olika typer av brott. Dessa utgjordes av 26 kategorier och inkluderade bl.a. snatteri i butik, stölder i hemmet samt inbrott och bilstölder. Ett av de mest framträdande brotten 1989 till skillnad från 1979 var stölder från skolan. Men överlag hade det skett en minskning av flertalet brottskategorier. Störst var minskningen när det gällde grövre brott såsom bilstöld och inbrott.⁴⁰

Av undersökningen framgick att ungdomarna tog avstånd från brott som riktade sig mot individer. Denna trend stärktes tydligt under den 10 års period som förflöt mellan undersökningarna. I rapporten gavs detta som en av förklaringarna till att ungdomarnas brottslighet minskat under perioden. Man framhåller att detta kan visa på en förändring av moralen där individen respekteras mer samtidigt som respekten för institutioner såsom skolan har avtagit och att detta avspeglas i brottsstatistiken.⁴¹

Man kan i undersökningen också se skillnader mellan flickornas och pojkarnas kriminalitet. Framförallt beror minskningen av kriminaliteten att pojkarna 1989 begick färre allvarliga brott. Det hade totalt sett även skett en minskning av antalet pojkar som begick brott överhuvudtaget. 1979 utgjordes gruppen som inte begick några brott alls nästan endast av flickor. 1989 utgjordes den laglydiga gruppen däremot av en tredjedel pojkar. Vad som även framkom var att skillnaden mellan pojkar och flickor som begått brott är väsentligt lägre för den självrapporterande brottsligheten än för den registrerade. Förhållandet mellan flickor och pojkar var enligt den registrerade brottsligheten 1 till 5 medan den självrapporterade brottsligheten visade på 1 till 2. Detta förklaras bl.a. med att fler pojkar än flickor begår allvarliga brott och att det är dessa brott som främst blir föremål för upptäckt och anmälan. En

---

⁴⁰ Kyvsgard, 1992:14

⁴¹ Kyvsgard, 1992:40f

Den osynliga kvinnan

annan parameter som bidrog till ökad upptäcktsrisk för pojkarnas del var även att dessa oftare än flickorna upprepade sina brott.⁴²

Man fann vidare att kriminella pojkars- och flickors livsstil inte skiljer sig speciellt mycket åt. Den största skillnaden fanns dock att finna i flickornas svagare sociala bakgrund. Sambandet syntes tydligare för flickorna när det gällde svag social bakgrund, svårigheter i skolan och kriminalitet. Detta samband var inte lika tydliga för pojkarna.⁴³

I en metaanalys av Simourd och Andrews (1994) som innefattade sextio studier fann man däremot när det gällde olika riskfaktorer att det inte fanns några könsskillnader. Det var samma omständigheter som utgjorde riskfaktorer för både pojkar och flickor.⁴⁴

Kvinnor begår i regel mindre allvarliga brott än vad männen gör och detta kan vara en tänkbar förklaring till den kraftigare ökningen av kvinnors brottsfrekvens i statistiken i och med att effektivare metoder för uppföljning av brott introduceras. Detta kan då resultera i att man bättre kan fånga upp de mindre allvarliga brotten. Det är antagligen också en orsak till varför studier av ungdomsbrottslighet liksom självrapporteringsstudier, vilka domineras av mindre allvarliga brott, ger lägre könskvoter. Det är också en slutsats som dragits utifrån en sekundäranalys av könskvoter för skilda brott från tjugofem olika självrapporteringsstudier av ungdomar; de skillnader i könskvoter som annars brukar uppmärksammas mellan officiella och självrapporterade data över ungdomsbrottslighet försvinner i stort sett när man tar hänsyn till brottstypernas allvarlighet.⁴⁵ Likheten i brottslighet när det gäller kvinnliga och manliga ungdomar framkommer tydligast i självrapporterade studier, vid mindre allvarliga brott samt i senare studier. Detta kan innebära att statistik över brott är en bättre indikator på ”crime processing system labeling” än på faktisk brottslighet.⁴⁶

Vidare har det i självdeklarerade undersökningar visat sig att det inte stämmer att flertalet kvinnor och män inte begår brott. De flesta män och kvinnor har begått ett eller flera mindre allvarliga brott men däremot begår flertalet män och kvinnor inte *gröv*re brott.

---

⁴² Kyvsgard, 1992:152f

⁴³ Kyvsgard, 1992:155

⁴⁴ Bergström 2004:25

⁴⁵ Walldén 2000:6

⁴⁶ Belknap, 2001:94

Den osynliga kvinnan

4.5 Kvinnors självrapporterade våld mot män

I en rapport beställd av Irlands departement för hälsa och barn har man i tretton stora självrapporteringsundersökningar studerat hur våldet mellan män och kvinnor egentligen ser ut. Studierna inkluderade både män och kvinnor och deras erfarenheter av familjevåld. Resultaten av undersökningarna visar att (8 av 12 undersökningar) kvinnor oftare utövar fysiskt våld än vad männen gör. Tre av undersökningarna visade på att män och kvinnor lika ofta använde sig av fysiskt våld. Endast en av undersökningarna uppvisade ett motsatt mönster. Ett annat resultat man erhöll var att i hälften av de fall av fysiskt våld som förekommit var det en fråga om ömsesidigt våld mellan mannen och kvinnan. De inslag av fysiskt våld som förekom var sparkar, slag, stryptag och att bita sin partner etc. Mätningarna och resultatet av familjevåldets utseende påverkas i hög grad av vilka begrepp som undersökarna använder sig av för att uttrycka olika typer av våld, samt hur dessa uppfattas och tolkas av männen och kvinnorna. I fem undersökningar försökte man utröna vilken partner som initierade våldet och resultatet visar med ett undantag att kvinnorna oftare än männen initierar våld inom familjen. En av undersökningarna visar att det är liknande faktorer som ligger bakom mäns och kvinnors våld mot sin partner, frustration, kontroll och vedergällning.⁴⁷

I nio av undersökningarna mätte man psykiskt våld och sju av dessa visade att kvinnor oftare använder sig av psykiskt våld. De olika sätt varpå kvinnor och män upplever psykiskt våld visar sig vara att männen oftast upplever det som att de blir ”*sworn at or insulted*” medan kvinnorna däremot har upplevelsen av att mannen ”*frightened you such as threatning to harm you or someone close to you*”.⁴⁸

Resultatet av undersökningarna visar därför att familjevåld är en fråga som berör män lika mycket som kvinnor, både som förövare och offer. En av anledningarna till att detta inte är den gängse uppfattningen är att män är mer motsträviga än kvinnor när det gäller att anmäla att de blivit utsatta för våld av sin partner. Både män och kvinnor kan i dessa sammanhang uppleva stor skam och därför behålla det inom hemmets väggar, men för män är de kanske än

---

⁴⁷ McKeown och Kidd, 2000:58-60

⁴⁸ McKeown och Kidd, 2000:59

Den osynliga kvinnan

mer skambelagt att ha blivit utsatt för våld av en kvinna. En man som blir slagen riskerar att bli hånad eftersom män förväntas sköta sådant själv.⁴⁹

5. Selektionen inom rättsväsendet

Unga kvinnor slipper lättare undan med en varning om de tas av polisen än vad ynglingar och män gör. Däremot kan skillnaderna när det gäller detta vara ganska ringa i de yngsta åldersgrupperna. Rapporteftergifter kan man så sett inte mäta eftersom det de facto inte skrivits någon rapport. Så någon exaktare uppskattning låter sig antagligen inte göras. Kvinnor och män skiljer sig även åt i påföljdsdelen. Kvinnor döms oftare till villkorlig dom om saken tas upp i domstol än vad männen gör. Män får oftare böter än kvinnor och de får längre fängelsestraff för samma förseelser.⁵⁰

En stor skillnad ligger i tillämpningen av frihetsberövande påföljder: fängelse, skyddstillsyn med fängelse samt sluten psykiatrisk vård. Om man ser till vilka påföljder män och kvinnor får, finns ett genomgående mönster. Vid misshandel fick 1988 30% av männen frihetsberövande straff jämfört med 10% av kvinnorna. När det gäller åtalsunderlåtelse kan man också se vissa skillnader. En vanlig motivering när åtalsunderlåtelse ges till kvinnor är att det annars bara skulle blivit böter för det aktuella brottet. Männen har däremot ofta redan fått en påföljd för något annat brott med strängare påföljd än vad som skulle blivit aktuellt för det senaste brottet. På så sätt speglar åtalsunderlåtelsernas användning bl.a. skillnaden mellan män och kvinnor dels när det gäller hur allvarliga brotten är samt även vad gäller tidigare belastning. Män är mer belastade än kvinnor. Straffet styrs mycket av personens tidigare belastning. Men om man jämför endast icke tidigare belastade män och kvinnor så visar det sig att 10% av kvinnorna får frihetsberövande påföljd jämfört med 29% av männen (1966-1983). Om man sedan går ett steg vidare och tar hänsyn till brottstyp när det gäller de som är lagförda för första gången så kan man se att för var och en av brottstyperna har männen en väsentligt högre andel som får frihetsberövande påföljd, oftast fängelse.⁵¹

---

⁴⁹ McKeown och Kidd, 2000:94-95

⁵⁰ Abbot, 1988:263-264

⁵¹ Israelsson, 1990:26-28

Den osynliga kvinnan

Tabell 2. Lagförda första gången för grövre brott, andelen frihetsberövade 1966-1983.⁵²

Brottstyp	Procent frihetsberövade	
	Kvinnor	Män
Misshandel	14	41
Stöld mm (8 kap)	2	7
Bedrägeri	2	9
Skadegörelse	4	12
Förfalskning	1	11
Mened	12	40
Rattfylleri/ Onykterhet	46	88
Narkotikabrott	23	44

Man kan gå ytterligare ett steg för att eliminera att det eventuellt kan se ut på detta viset i tabellen eftersom kvinnor i regel begår lindrigare brott än vad männen gör. Om man väljer ut s.k. ”rena” fall. Med det avses att det i lagföringen handlar om en brottstyp och ett brott. Det avser fortfarande dem som lagförs för första gången. (När det gäller rattfylleri och rattonykterhet sorteras rattonykterhet bort etc.)

Tabell 3. Andelen lagförda första gången för grövre brott. Rena fall (en brottstyp, ett brott) 1966-1983.

Brottstyp	Procent frihetsberövade	
	Kvinnor	män
Misshandel (3:5)	8	33
Grov stöld (8:4)	3	6
Mened (15:1)	25	61
Rattfylleri	46	89
Narkotikabrott (NSL1§)	9	24

---

⁵² Israelsson, 1990:29

Den osynliga kvinnan

Vad gäller t.ex. rattfylleri så kan objektiva kriterier råda när brottets grovhet ska avgöras. Detta sker via blodprovsanalyser där man kan avläsa alkoholkoncentrationen i blodet. Det borde leda till att utrymmet för godtycke minskas när brottets grovhet ska bedömas. Trots detta får dubbelt så stor andel av männen fängelse för detta brott jämfört med kvinnorna. Störst skillnad är det vad gäller misshandel där andelen frihetsberövade är 8% av kvinnorna och 33% för männen. Vad kan detta då bero på? ⁵³

6. Lagar är en social konstruktion

Ett brott är en gärning som bryter mot lagen men är inget självklart utan lagen varierar över tid och rum och är en social konstruktion. Syftet med lagarna är att skydda människors liv, hälsa, egendom och samhällets fortbestånd. Det finns därför utrymme för olika bedömningar och variation mellan samhällen med olika syn på dessa värden och de hot som kan förekomma. Innehållet i lagarna bestäms även av möjligheterna att kontrollera att de efterlevs. En aspekt är huruvida brottsliga handlingar undgår upptäckt, en annan är huruvida sådana handlingar även vid upptäckt inte med samma självklarhet klassificeras som brottsliga. I dessa sammanhang har skillnader mellan män och kvinnor diskuterats. Löper kvinnors brott mindre risk att upptäckas än mäns? Kan det vara en följd av att kvinnor begår brott i sammanhang med låg upptäcktsrisk t.e.x. inom familjen och eftersom män inte gärna anger kvinnor och poliser ser mellan fingrarna med kvinnors brottslighet, kommer dessa brott inte heller att bli synliga? Ett svåråtkomligt problem utgör den psykiska misshandelns hot mot liv och hälsa. Förutom mobbning inom arbetsliv, skola och lekplatser kan man göra det antagandet att på individuell nivå, den psykiska misshandeln framför allt sker inom familjen, mellan makar, mellan föräldrar och barn samt mellan barn. Vi vet inte i vilken utsträckning kvinnor med deras speciella position inom familjen använder denna för psykisk misshandel. Inte heller vet vi i vilken utsträckning mäns speciella roll som huvudsakliga familjeförsörjare och speciella möjligheter till fysiska hot, använder dessa för psykisk misshandel. ⁵⁴

---

⁵³ Israelsson, 1990:128-29

⁵⁴ Walldén, 2000:49-50

7. Rådande skillnader i synen på män respektive kvinnor

Fortfarande påverkar det patriarkaliska synsättet uppfattningen om den kvinnliga brottslingen (t.e.x. Colette-Carrière och Langelier-Biron, 1983; Curran 1984) Kvinnan är inte ansvarig för sina gärningar samt är hon vilseförd och bör beskyddas och hjälpas in på den rätta vägen. Dessutom är kvinnor som ansvarlösa barn och bör behandlas som sådana av rättssystemet. Flera forskare (bl.a. Adler 1975; Colette Carrier och Langelier Biron 1983) har hävdade att den låga brottsfrekvensen i officiell statistik delvis orsakas av detta synsätt eftersom männen intar en beskyddande inställning till kvinnorna. Detta har kanske avtagit på senare tid men lever icke desto mindre kvar. Sedan dödsstraffet återinfördes i USA 1976 har 433 personer avrättats av dessa var två kvinnor. I bägge fallen fanns en mycket stark opinion mot mordet. När den svenske reportern inför avrättningen av Karla Faye Tucker i Texas den 3 februari 1998 tillfrågades om orsaken till detta sammanfattade han denna med orden ” i Texas gör vi inte så mot våra kvinnor”.

Den extrema representanten för detta synsätt, Pollack karakteriserade förhållandena i mitten av seklet på följande sätt ”män ogillar (hate) att ange kvinnor, polisen undviker att häkta kvinnor, tjänstemän vill inte anklaga kvinnor, domare och jurymän fäller ogärna kvinnor. Chesney-Lind går ytterligare ett steg och hävdar att förändringar i brottslighetens könskvoter kanske säger mer om de inblandade instansernas sätt att bemöta kvinnlighet och manlighet än om egentliga förändringar i brottslighet.⁵⁵

En viss särsyn lever således kvar när det gäller den kvinnliga brottslingen jämfört med den manliga. Studier har bl.a. visat att kvinnlig brottslighet oftare stämplas som uttryck för patologiska drag. När en kvinna begår brott ses det som okvinnligt och när det är en man såsom manligt. En manlig mördare är ”bad and normal” medan en kvinnlig mördare är ”mad and abnormal”. En engelsk studie visar att medan 4% av fängelsepopulationen består av kvinnor så utgör kvinnornas andel 20% av de intagna i ”special hospitals” vilket innebär sjukhus för personer som ”require treatment under conditions of special security on account of their dangerous , violent or criminal propensities”.⁵⁶

---

⁵⁵ Wallden, 2000:2-6

⁵⁶ Wallden, 2000:2-3

Den osynliga kvinnan

När kvinnor kommer i kontakt med rättsväsendet kan de komma att bli inspärrade egentligen för att de brutit mot sociala normer och inte för att de faktiskt brutit mot lagen. Det är ett uttryck för det fortsatt existerande tänkandet att kvinnor måste beskyddas och därför låses in för deras eget bästa. Kvinnorna ses i dessa sammanhang ofta som sjuka och missledda och tas inte riktigt på allvar. Det kan kanske te sig fördelaktigt för somliga att kvinnor i regel behandlas mildare av rättsväsendet och får lägre straff för samma brott där männen bestraffas hårdare, men det kan också ses som omvänd diskriminering. Det förekommer också att när en kvinna begått en olaglig handling som uppfattas som mer omoralisk än om det varit en man som utfört densamma, kan kvinnan komma att dömas till ett längre fängelsestraff än motsvarande för mannen. Detta kan härledas ur det faktum att kvinnor förväntas ha en stark moral och att det finns de som anser att kvinnors moral är överlägsen männens.⁵⁷

7.1 Kvinnorna såsom ”männens passiva deltagare”

I en motion från slutet av 1980-talet återfinns en beskrivning av hur motionärerna ser på kvinnor som lagöverträdare samt den miljö de vistas i. *”I den kriminella världen finns ett starkt inslag av kvinnoförtryck. Ofta är kvinnorna passiva följeslagare till aktiva manliga narkomaner, som samtidigt är brottslingar. Detta är bakgrunden till att svåra problem kan uppstå där både män och kvinnor är intagna”* (motion 1987/88:Ju22, Per-Olof Strindberg m.fl.,m).⁵⁸

Under 1980-talet ses kvinnor alltmer som brottsoffer. Under denna period förekommer totalt 98 motioner, varav 88 motioner (ca 90%) beskriver kvinnor som brottsoffer och 10 motioner (ca10%) kvinnor som lagöverträdare. Skillnaden mot 1970-talet är stor då endast 9 motioner lades fram varav sex om kvinnor som lagöverträdare och tre om kvinnor som brottsoffer. Det har skett en ökning från 9 till 98 motioner vilket ger en tiofaldig ökning. I materialet från 1970-talet är det kvinnor i fängelse som är i centrum som lagöverträdare och så är även fallet under 1980-talet. Det är således kvinnor som begått grövre brott som tas upp men det är inte brotten som sådana som står i fokus utan snarare kvinnornas offerskap. Det är kvinnornas utsatthet för brott och kvinnoförtryck som betonas och inte deras brottslighet. Att kvinnorna även är lagöverträdare får man endast reda på indirekt genom att diskussionen gäller kvinnor i

---

⁵⁷ Brodsky, 1975:78-80

⁵⁸ Ericson, 2003:252

Den osynliga kvinnan

fängelse.⁵⁹ 1990-talet karaktäriseras av att antalet motioner med kvinnor som brottsoffer kulminerar. När det gäller kvinnor som lagöverträdare så är fängelsesituationen i fokus även här, och i likhet med 80-talet är det kvinnor som är utsatta för övergrepp och förtryck av män som diskuteras. Under perioden 1990-2000 läggs 167 motioner, i 153 av dessa beskrivs kvinnor som brottsoffer och i endast 14 motioner som lagöverträdare. Kvinnor som brottsoffer förekommer mer frekvent under denna perioden än under 70- och 80-talen. Fördelningen mellan motioner som beskriver kvinnor som brottsoffer och lagöverträdare under 1990-talet är däremot snarlik fördelningen som rådde under 1980-talet, 9 av 10 motioner innehåller kvinnor som brottsoffer.⁶⁰

I motionerna beskrivs kvinnorna som svaga, hotade, torterade, förföljda, rädda och utsatta. Kvinnor som behöver stöd, hjälp, skydd och terapi. Naturligtvis ska man inte förringa det våld och den livssituation som många misshandlade kvinnor lever i. Men det kan vara problematiskt att kvinnor beskrivs och/eller uppfattas på detta sätt. En konsekvens av detta kan vara att de tvingas acceptera fortsatt underordning i förhållande till män. Om kvinnliga offer för våld skulle beskrivas i termer av styrka och oberoende riskerar de däremot att förlora den offentliga sympati som förknippas med offerstatusen. Detta leder till dilemmat att om kvinnornas styrka och överlevnadsstrategier beskrivs så förloras den offentliga sympatin och därmed resurser till åtgärder. Beskrivs däremot deras svagheter så sker en fortsatt reproducering av kvinnornas underordning.⁶¹

Forskare och debattörer har länge använt sig av naturgivna personlighetskillnader såsom självklara förklaringar till observerade skillnader i brottslighet. Att hänvisa till kvinnors narcissism, lömskhet och bristande intelligens är kanske inte direkt dagens kriminologiska diskurs. Men fortfarande gör man det antagandet att män skulle vara aggressiva, oberoende, aktiva, dominerande, konkurrensinriktade, risktagande och beroende av spänning i tillvaron och att detta skulle vara en viktig förklaring till deras brottsbenägenhet. Kvinnor ses å andra sidan som försonliga, medlande, beroende, passiva, undergivna och samarbetsbenägna. De manliga personlighetsdragen ses som predestinerande för brottsbenägenheten. Brottslighet förutsätter företagsamhet, ger utlopp för behov av spänning samt krävs det att man är villig att ta risker och att våldsbrott främjas av aggressivitet. Förutom att kvinnor anses sakna dessa

---

⁵⁹ Ericsson, 2003:250-253

⁶⁰ Ericsson, 2003:255-262

⁶¹ Ericsson, 2003:262.263

Den osynliga kvinnan

förutsättningar och incitament för brott så ses de även som mer moraliska, mer konventionella, mer lojala mot samhället och med större respekt för normer och lagar.⁶²

Forskning indikerar att föreställningen om kvinnan som mannens passiva deltagare inte är korrekt. Huruvida de är ledare eller deltagare varierar med brottskategori, kvinnorna agerar på egen hand i 20 till 30% av brottstillfällena. En studie av kvinnor i fängelse som utförts visar att 70% uppgav att de planerade brotten på egen hand, 30% agerade tillsammans med andra kvinnor. *”Thus, the final portrait is not necessarily one of woman playing a supportive role to men”*.⁶³I en annan studie kom man fram till följande: *”From early on in the criminal careers, woman in the robbery sample reported that they acted out of self-determination and not in concert with or for boyfriends. Although the women sometimes were involved in criminal activities that involved men or activities that at times were controlled by men, they did so most often as equal partners”*.⁶⁴

Studier som utförts har visserligen visat på en ganska betydande skillnad mellan könen när det gällde olika indikatorer på synen på lagar. Dessa skillnader visade sig däremot endast kunna förklara mycket litet av skillnaden mellan könen i brottsfrekvens. I en studie kunde man konstatera en högre grad av ”moral commitment” bland kvinnor och större aggressivitet bland män. Vad som däremot framkom var att för både män och kvinnor hade såväl aggressivitet som ”moral commitment” sedan samband med brottslighet.⁶⁵

8. Könroller och kriminalitet

Det finns forskare som försökt förklara skillnader mellan mäns och kvinnors brottslighet i resonemang av identitet. Tankegången är att kriminalitet såsom företeelse är oförenlig med den kvinnliga könsrollen och när en kvinna begår ett brott så skär det sig i hennes tankevärld. Män som har en stark maskulin tolkning av sin roll kan däremot lättare begå t.ex. våldsbrott. De studier som har utförts har dock inte alltid givit förväntat resultat. Med hjälp av en skala (Bem Sex Role Inventory, BSRI) har man gjort bedömningar av kvinnors och mäns könsrollsbilder och sett hur sambandet med brott har sett ut. En studie visade oväntat att det våldsamma yngre kvinnorna var ”mer feminina” än vad de äldre och de icke-våldsamma

---

⁶² Walldén 2000:10

⁶³ Belknap, 2001, 91

⁶⁴ Belknap, 2001:102

⁶⁵ Walldén, 2000:11

Den osynliga kvinnan

kvinnorna var. Walters som gjorde denna undersökning har även studerat sambandet mellan de maskulina och de feminina skalorna i BSRI och vissa skalor i hans PIKT-test (problemundvikande, fientlighet mot andra, förneka skada mot andra, självhävdelse). För männen framkom ett samband med självhävdelse men inte för kvinnorna. Däremot fanns ett samband både för kvinnorna och männen vad gällde variabeln förnekelse att man skadar någon annan. Det kan möjligen vara så att kriminaliteten och könsrollerna påverkar varandra på ett komplicerat sätt och att män och kvinnor tänker och förklarar sin kriminalitet på olika sätt.⁶⁶

Enligt en undersökning gjord av Sarnecki, vilken omfattade samtliga ungdomar i Borlänge kommun som var misstänkta för brott (575 st) framgick att flickornas brottsliga aktivitet följde ett mycket traditionellt könsrollsmönster. Man hade kanske kunnat förvänta sig att just de här flickorna skulle vara ovanligt emanciperade. Men så var inte fallet, tvärtom, deras beteende och uppträdande var mer traditionellt än andra flickors. De kriminella pojkar som hade något samröre med dessa flickor uppvisade även de ett mycket traditionellt beteende i förhållande till flickorna. De var t.ex. noga med att inte utsätta dem för större risker. Flickorna fick stå på vakt medan killarna gjorde inbrott. Flickorna fanns i den stulna bilen, men det var pojkarna som körde etc.⁶⁷ Det är flera författare som tar upp flickornas roll som ”vapenbärare” Detta innebär att flickorna p.g.a. att polisen inte kontrollerade dem, fick ta hand om pojkarnas vapen vid poliskontroller.⁶⁸

Chesney-Lind framhåller att det inte var de kvinnor som strävade efter ökad jämställdhet som stod för den ökade brottsligheten utan att det istället var de grupper som ytterligare marginaliserades under perioden, de ekonomiskt mest svaga, som stod för ökningen. Dessa kvinnor följde i regel också ett traditionellt kvinnligt könsrollsmönster och var mindre benägna att stödja kvinnorörelsen än andra kvinnor.⁶⁹ I en studie av kvinnor dömda för våldsbrott i USA 1983 kom man fram till samma slutsats, generellt sett var dessa kvinnor traditionellt ”kvinnliga”.⁷⁰

---

⁶⁶ Bergström, 2004:38

⁶⁷ Sarnecki, 1990:35-37

⁶⁸ Pettersson, 2002:145

⁶⁹ Chesney-Lind, 1997:142-151

⁷⁰ Belknap, 2001:54

Den osynliga kvinnan

Det har framförts teorier om att förändrade könsroller skulle komma att medföra ökad brottslighet hos kvinnorna. Kvinnornas frigörelse och inträde på arbetsmarknaden förväntades resultera i att kvinnor skulle närma sig männens brottslighet både vad gäller frekvens och inriktning. De finns de som invänt mot detta med det argumentet att det inte är de förändrade könsrollerna i sig som påverkar ökningen av kvinnobrottsligheten, utan i stället konsekvenserna som följer på detta t.ex. större delaktighet i samhället och arbetslivet. Dock tar ingen av förklaringarna, könsrollernas förändring samt fler möjligheter att begå brott, hänsyn till normativa föreställningar om könsroller vilka avgör och kontrollerar kvinnors handlingar. Annan problematik som lyfts fram av Tiby (1990) är att det finns tolkningsproblem av begreppet frigörelse. Frigörelse kan dels betyda att kvinnor eftersträvar att bli mer lika män, dels att kvinnor helt enkelt vill bli respekterade som varandes kvinnor.⁷¹ När Adler använder sig av frigörelsebegreppet är det med den innebörden att kvinnor antar ett mer manligt handlingsmönster, kvinnor blir allt mer lika männen. Den mindre fysiska styrkan ska inte spela så stor roll eftersom vapnen blivit lättare. Detta innebär frigörelse från den kvinnliga könsrollen som sådan och inte frigörelse i någon vidare mening.⁷² Snare (1991) framhåller att en problematik med rollbegreppet är att det i sin klassiska utformning ger intrycket av en översocialiserad människa som är ett passivt offer för rollen, och att: *"Det är de inre personliga egenskaperna som stått i förgrunden medan de strukturellt betingade, relativt stabila könsrollsförväntningarna om position, makt, deltagande m.m. fattas i analysen"*.⁷³

Det har alltså riktats viss kritik och ifrågasättande av betydelsen av könsroller och förändringar av dessa som förklaring till kvinnors brottslighet. Höjgård (1983, 1990) har hävdade att könsrollernas förändring ligger på ett ytligt plan och att i grunden är könsrollsförväntningarna desamma. Det har även riktats kritik mot åberopandet av en könsspecifik socialiseringsprocess och betydelsen av densamma för kvinnors brottsbenägenhet. Naffin (1985) vänder sig mot att den moderna kriminologin utgår från att kvinnor är passiva, underordnade och konforma och att kvinnors och mäns brottslighet studeras utifrån olika personlighetstyper som är baserade på olika inre egenskaper.⁷⁴

---

⁷¹ Ungmark, 1992:22-23

⁷² Leonard, 1982:10-11

⁷³ Ungmark, 1992:22-23

⁷⁴ Ungmark, 1992:25

Den osynliga kvinnan

När det gäller våldsbrott så finns det kritiker som menar att mannen görs till norm och det är kvinnan som är avvikare (i detta fall att de visar på lägre våldsbrottslighet) som ska förklaras. De flesta av de yrken som innefattar socialt accepterad våldsutövning såsom poliser, militärer, fängelsevakter etc. innehas främst av män. Det är framförallt män som tränas i att använda våld. Men det har visat sig att när kvinnor arbetar inom dessa yrken använder de våld på samma sätt som män. Dessutom hävdar de flesta män sin maskulinitet på andra sätt än att begå brott.⁷⁵

8.1 Tuffare tag mot kvinnlig brottslighet

De senaste åren kan man se att intagningarna av kvinnor i svenska fängelser har ökat och samma förhållande kan utläsas i USA⁷⁶ Chesney-Lind menar att det har skett en förändring i hur man hanterar den kvinnliga brottsligheten. I ökad utsträckning dömer man kvinnor till fängelsestraff men detta beror inte på en förändring av den kvinnliga kriminalitetens utseende utan på att rättsväsendet har blivit mer villigt att spärra in kvinnor i fängelser. Det verkar också ha skett en återgång till tidigare föreställningar om kvinnan såsom brottsling. De ses som fördärvade och inte som "true women." *"As evidence, consider the new hostility signaled by bringing child abuse charges against women who uses drugs before the birth of their children"*. Det faktum att många av de kvinnliga intagna i amerikanska fängelser är dömda för narkotika brott avlägsnar dem ytterligare från föreställningen om kvinnlighet som behöver beskyddas från en tillvaro i fängelse. Man dömer snarare kvinnans karaktär än den brottsliga handlingen som sådan.⁷⁷ *"...women now appear to be more likely to have their behaviors defined as criminal or delinquent by judges and police officers"*.⁷⁸

---

⁷⁵ Pettersson, 2002:132ff.

⁷⁶ Bergström, 2004:39

⁷⁷ Chesney-Lind, 1997:149-151

⁷⁸ Belknap, 2001:55

Den osynliga kvinnan

9. Har könsrollerna förändrats så mycket som vissa vill göra gällande?

Enligt könsrollsteorin socialiseras kvinnor på ett annat sätt än vad männen gör och de förväntningar som ligger i könsrollerna internaliseras och påverkar därigenom vårt agerande. Det finns de som hävdar att det har skett så pass stora förändringar i könsrollerna och att dessa förändringar kan förklara varför fler kvinnor begår brott. Har kvinnorollen förändrats i sådan utsträckning?

9.1 Ansvarsfördelningen mellan kvinnor och män

En omfattande undersökning i Storbritannien (1991) visade att en majoritet av de gifta personerna ansåg att kvinnorna tog större del av ansvaret för hemarbetet än vad männen gjorde, även om det endast när det gällde strykning av kläder var en majoritet (58%) av respondenterna som var av den uppfattningen att detta enbart var en kvinnoyssla. Den enda syssla som en majoritet av respondenterna inte ansåg skulle läggas helt på kvinnorna var diskning. Tolv procent menade att det var männen som skulle utföra denna syssla och hela 74 % ansåg att man skulle dela på det. Dock såg verkligheten annorlunda ut, de enda uppgifter som männen de facto utförde var inköp och disk; endast 8% av hushållen uppgav att inköpen i huvudsak utfördes av männen (45% angav att det i huvudsak var kvinnorna som stod för inköpen). 28% av hushållen angav att disken sköttes av männen och 33% att denna syssla i huvudsak utfördes av kvinnorna. Kvinnorna tar fortfarande mycket större ansvar för uppgifter i hemmet. Männen tycks mer kunna välja vilka hemsysslor de ska utföra och då inte främst tråkiga uppgifter som att dammsuga och putsa fönster. Kvinnorna ansvarar för de dagliga repetitiva uppgifterna medan männen mer utför sådana uppgifter som man ser konsekvenserna av. Denna arbetsfördelning uppfattas av många män och kvinnor som ”naturlig”.⁷⁹

9.2 Tidsanvändningsundersökningar år 1990/91 och 2000/01 i Sverige

Förändringar sedan år 1990/91 som framgår är att när det gäller arbetet närmar sig män och kvinnor varandra. Kvinnorna har minskat på hemarbetet med 40 minuter per dag och män förvärvsarbetar 20 minuter mindre och därigenom minskas den produktiva tiden något. De

---

⁷⁹ Abbot, 1997:184-185

Den osynliga kvinnan

mindre skillnaderna i hemarbetet mellan män och kvinnor är främst en följd av att kvinnorna minskat ner tiden för hemarbete och det är framförallt städningen som minskat mest. Trots att kvinnors och mäns arbete blivit mer lika finns fortfarande stora skillnader kvar år 2000/01. Männens arbete sker huvudsakligen mot betalning medan däremot kvinnornas arbete är mer jämnt fördelat på betalt förvärvsarbete och obetalt hemarbete. Det totala arbetet skiljer sig inte åt mellan könen, detta är en likhet som döljer stora olikheter. Förvärvsarbete är bruttotid där pauser m.m. är en del av arbetstiden men hemarbete är nettotid där pauserna förs till andra aktivitetskategorier. Detta resulterar i att kvinnornas sammanlagda arbetsprestation underskattas. Män arbetar främst under dagtid dagtid och på vardagar medan kvinnornas arbete är jämnare utspritt över dagen och veckan. I männens vardagsliv finns därför en tydligare åtskillnad mellan arbete och fri tid samtidigt som kvinnors fria tid är mer fragmenterad, bestående av kortare episoder som flätas samman med eller avbryts av hemarbete. Kvinnor lägger ner dubbelt så mycket tid på hemarbete och mest ojämnställd är tvätten. Det verkar även som om arbetsfördelningen vid parbildning avlastar män från hushållsarbete.

Männens olika livsfaser ser ungefär likadana ut när det gäller förvärvsarbete men för kvinnor är skillnaderna stora. Att ha små barn leder till mycket större konsekvenser för kvinnornas förvärvsarbete än för männens. Det innebär att ha mycket arbete totalt och lite fri tid. Den vardagliga omsorgen om de små barnen sköter kvinnorna, men leken med barnen delas lika mellan män och kvinnor. Eftersom barnen ser sina mammor utföra betydligt mer av hemarbetet än vad de ser sina pappor göra så bevarar möjligen småbarnsföräldrarnas arbetsfördelning könsrollerna.⁸⁰

9.3 Positioner och löner på arbetsmarknaden

Kvinnor är mer koncentrerade i de ”kvinnliga” semi-professionerna och inte i de manligt dominerade professionerna. Inom semi-professionella yrken har man mindre makt och självständighet än de professionella samt har de även lägre status och är sämre betalda. Kvinnor ses naturligt passa för den ”omsorg” som exempelvis utövas inom vården, barnomsorgen och socialtjänsten. Men även inom dessa yrkesområden tenderar kvinnorna att

---

⁸⁰ www.bra.se ”Tidsanvändningsundersökningar år 1990/91 och 2000/01 i Sverige”

Den osynliga kvinnan

vara koncentrerade längst ner på statusstegen och att vara styrda av män. Det har dock skett en ökning av andelen kvinnor i de etablerade professionerna på senare tid. I Storbritannien är hälften av de medicine studerande kvinnor, men de finns inte i någon större utsträckning på de högre befattningarna (bara tre procent av kirurgerna är kvinnor). De kvinnliga läkarna är också ojämnt fördelade på de olika medicinska specialiteterna. Kvinnliga läkare återfinns främst på vårdcentraler, inom samhällsmedicin och psykiatri – kvinnor finns inom samma specialistområden som invandrarläkare. Kvinnorna innehar främst lågstatuspositionerna och de har lägre lön inom alla sektorer på arbetsmarknaden.⁸¹

Detta inkluderar även den kriminalpolitiska åtgärdsapparaten vilken utgörs främst av män. Av den fältoperativa personalen är drygt 90 % män samtidigt som de kvinnor vilka är verksamma inom ”apparaten ” främst är sysselsatta med att sköta telefonväxlar och sortera papper. Kriminologisk forskning utförs också främst av män, genomsnittligt går det ungefär tre manliga forskare på varje kvinnlig och ju högre upp i hierarkin man befinner sig desto större är skillnaden.⁸² Den stora skillnaden i könsfördelningen avseende de högre positionerna gäller generellt för universitet och högskolor, vilket framgår av följande tabell.

Tabell 4. Lärare vid universitet och högskolor efter tjänstekategori 2002.⁸³

Antal och könsfördelning (%)

Tjänstekategori	Antal		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Forskarstuderande	4530	5340	46	54
Annan forskande o undervis. personal.	1880	2430	44	56
Gäst-och timföreläsare	400	470	46	54
Adjunkt	4070	3560	53	47
Lektor	2000	4330	32	68
Forskarassistent	390	650	38	62
Professor	530	3270	14	86

Källa: Personal vid universitet och högskolor, Högskoleverket

⁸¹ Abbot och Wallace, 1997:249-251

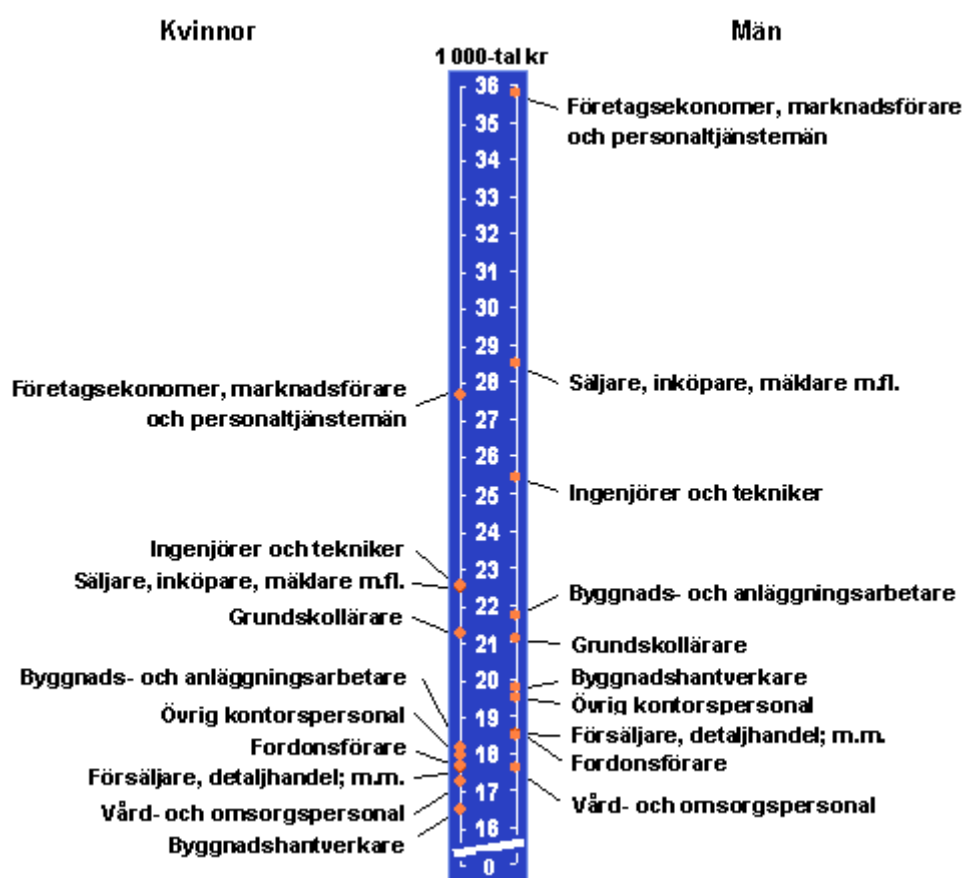
⁸² Persson, 1990:59-61

⁸³ www.scb.se ”På tal om kvinnor och män”

Den osynliga kvinnan

Vidare kan man beakta skillnaderna i löneläget för män respektive kvinnor i Sverige idag, för att skapa sig en uppfattning av skillnaderna mellan män och kvinnor även i detta hänseende. Enligt nedanstående tabell framgår att kvinnorna övervägande har lägre lön än vad männen har.

Tabll 5. Medellön i de tio vanligaste yrkesgrupperna 2002⁸⁴

Källa: Medlingsinstitutet Producent: SCB

De tio vanligaste yrkesgrupperna omfattar 43 procent av alla anställda kvinnor och 34 procent av alla anställda män. I nio av dessa tio yrkeskategorier har kvinnor i genomsnitt lägre lön än män. Den enda avvikelser är yrkesgruppen Grundskolelärare där männen har 200 kronor lägre lön än kvinnorna.

⁸⁴ www.scb.se Jämställdhetsstatistik

10. Analys och slutsatser

Könsrollsteorierna förespråkar att det är skillnader i könsrollerna vilka kan förklara varför kvinnor begår färre brott än männen samt att förändringar i könsrollerna som en följd av emancipationen, kan förklara varför kvinnors brottslighet ökar. Men enligt mitt förmenande verkar det inte som om könsrollerna har förändrats så vida pass att detta kan vara förklaringen till att den kvinnliga kriminaliteten ser ut att öka. Kvinnorna har fortfarande ansvar för merparten av uppgifterna i hemmet. De flesta av dessa sysslor ses ofta som typiska kvinnoysslor. Dessutom har kvinnor i regel sämre ställning än männen samt är underordnade desamma på arbetsmarknaden. Kvinnor har mindre makt och självständighet, de har lägre status och är sämre betalda. Kvinnor är också oftare verksamma inom typiska kvinnoyrken som t.ex. inom vård, barnomsorg och socialtjänst. Om kvinnans könsroll förändrats så pass mycket som vissa hävdar så borde man även kunna se förändringar i den manliga könsrollen, vilket inte ser ut att vara något självklart med tanke på att mannen fortfarande är överordnad kvinnan i de flesta sammanhang. Det är kanske dags att slå hål på myten om vårt jämlika samhälle och ytterligare synliggöra det faktum att kvinnors underordnande och mäns överordnande fortfarande är den bestående ordningen.

Om man sedan ser till de normativa föreställningarna och stereotypen för hur en kvinna ska vara så framstår detta som seglivat, dock har det skett vissa förskjutningar. Däremot är det inte i huvudsak de som vurmar för jämlikhet som står för ökningen i brottslighet utan framförallt kvinnor som följer ett traditionellt könsrollsmönster. Dessa tillhör ofta en marginaliserad grupp, vilka inte i någon större utsträckning befinner sig på arbetsmarkanden samt är de ekonomiskt svaga. Könsrollernas förändring verkar ligga på ett ytligt plan och i grunden är könsrollerna egentligen desamma. Könsrollsteorierna delar upp män och kvinnor i två motpoler och denna fokusering på skillnader kan till yttermera visso leda till bekräftande, befästade och reproducering av dessa skillnader.

Det patriarkaliska synsättet påverkar fortfarande uppfattningen om den kvinnliga brottslingen, kvinnor ses inte som fullt ansvariga för sina handlingar, samt ses de som försonliga, passiva, undergivna och i behov av beskydd. Mäns och kvinnors brottslighet studeras utifrån olika

Den osynliga kvinnan

personlighetstyper som är baserade på olika inre egenskaper. Mannen görs till norm och kvinnan är avvikare som en följd av kvinnans förmodade mindre brottsbenägenhet.

Om man framhåller att de förväntningar som ligger i den kvinnliga könsrollen fungerar hämmande för kvinnors brottslighet så är det uppenbarligen samma förväntningar som faktiskt kan leda till att kvinnor begår brott. Om man ser det ur ett historiskt perspektiv kan man konstatera att de relativt sett vanligare brottskategorierna för kvinnor har varit starkt relaterade till kvinnans könsroll t.ex. fosterfördrivning, barnamord prostitution etc.

I och med den framväxande emancipationen och dessa jämlikhetssträvanden synliggörs kvinnor i sammanhang som tidigare framförallt varit förbehållna männen. Kvinnorna har tagit sig ut i förvärvslivet och deras aktionsradie har vidgats. Från att kvinnan tidigare mestadels betraktats utifrån ett offerperspektiv börjar man parallellt med denna syn mer än tidigare att betrakta kvinnor som potentiella brottslingar. De förändringar i könskvoter vilka kan utläsas i brottsstatistiken kan mer vara en fråga om olika bemötande av kvinnlighet och manlighet än om egentlig förändring i brottslighet. Jag tror inte att kvinnor egentligen är mer normföljande och laglydiga än vad männen är. Brottsstatistiken ger ingen riktig bild över hur den kriminella verkligheten ser ut och de flesta av de enligt lag straffbara handlingar som utförs kommer inte till polisens kännedom överhuvudtaget. I självrapporterade studier har framkommit att det inte är någon större skillnad mellan män och kvinnor. Möjligen begår kvinnor inte lika många grova brott vilket i sin tur kan påverka att upptäcktsrisken minskar. När det gäller familjevåldet har det framkommit att den bild vi har av kvinnan som det ständiga offret och mannen som förövare inte stämmer. Kvinnor utsätter män för våld lika ofta som männen utsätter kvinnor för våld, kanske t.o.m. oftare. Det är även kvinnorna som oftast initierar våldet i hemmet. Vidare har det i självdeklarationer undersökningar visat sig att det inte stämmer att flertalet män och kvinnor inte begår brott. De flesta män och kvinnor har begått ett eller flera mindre allvarliga brott men däremot begår de flesta män och kvinnor inte grovare brott. Men varför registreras då färre kvinnor än män såsom brottslingar?

Detta kan bl.a. förklaras av selektionen inom rättsväsendet där kvinnor oftare får åtalsunderlåtelse och rapporteftergift. När de väl döms får de ofta mildare påföljder än vad männen får för motsvarande brott. Detta sker även vid brott som t.ex. rattfylleri där man medelst blodprovsanalyser borde kunna minska utrymmet för godtycklighet. Det råder ingen jämlikhet när det gäller bedömningen av kvinnliga och manliga kriminella. Den syn på

Den osynliga kvinnan

kvinnan som råder inom rättsväsendet är antagligen inget isolerat fenomen den finns även ute i samhället bland övriga medborgare. Rådande föreställningar och värderingar påverkar även anmälningsbenägenheten. Detta kan vara en faktor som påverkar att anmälningsbenägenheten är lägre för kvinnor än för män. Om man sedan ser till kvinnornas egen internaliserade föreställning om sig själva som mer normföljande och laglydiga, kan detta påverka kvinnors syn på sitt agerande huruvida det är lagstridigt eller inte och därigenom påverka benägenheten att medgiva lagöverträdelser i t.ex. självrapporteringsundersökningar. En studie som visat på detta fenomen är undersökningen av kvinnlig personal på ålderdomshem. Dessa kvinnor ansåg inte sådana handlingar som våld vilka begåtts av dem mot patienterna trots att dessa egentligen var att klassificera som misshandel eller t.o.m. grov misshandel. Kanske löper kvinnors brott också mindre risk att upptäckas än mäns? Det kan vara en följd av att kvinnor oftast begår brott i sammanhang med låg upptäcktsrisk t.ex. inom familjen, brotten kanske inte är lika synliga som männens. Det är sannolikt att mer synliga brott anmäls oftare än mer dolda brott. Eftersom män inte gärna anger kvinnor och poliser i vissa fall ser mellan fingrarna med kvinnors brottslighet, kommer dessa brott p.g.a. detta inte att synliggöras.

Varför ser den kvinnliga brottsligheten relativt sett ut att öka? Om det inte beror på förändringar i könsrollerna vilket kan förklara detta fenomen, hur kan man på annat sätt finna en förklaring? Kanske ser vi framför oss att den ”osynliga” kvinnan är på väg att bli alltmer synlig.

”Den disciplinära makten gör sig osynlig; i gengäld tvingar den dem som underkastar sig att vara synliga. I det disciplinära samhället är det undersåtarna som skall synas. Den belysning de utsätts för befäster det grepp makten har om dem. Det är det förhållande att den disciplinära individen ständigt syns, att han alltid kan iakttagas, som håller honom kvar i hans beroende.”⁸⁵

I ”Vansinnets historia” visar Foucault hur kunskapen om vansinnet handlar om ett urskiljande av förnuftet där kunskap är kopplad till makt genom den förställningen att den vansinnige ska botas. Genom att urskilja och definiera avvikelser formas normaliteten. Makt/kunskapsrelationen innebär att de som har makt också är de som besitter kunskapen, de vars utsagor betraktas som ”sanna”.⁸⁶ Vårt ”vetande” om den kriminella kvinnan är en

---

⁸⁵ Foucault 1993:219

⁸⁶ Foucault, 1992:77-97

Den osynliga kvinnan

produkt av dessa definitionsprocesser och kategoriseringar, det som betraktas som kunskap är förbundet med dem som de facto har makten att hävda denna kunskap. Det vetande och de kunskaper som producerar dessa sanningar om oss formar våra föreställningar om andra och om oss själva, man kan säga att vi formas av detta vetande. Forskning om kriminalitet bör därför ses i ljuset av sociala konstruktioner kring avvikelse.

Foucault menar att om individen avviker och faller utanför normerna ska denne disciplineras helt enkelt för att öka fogligheten och ”nyttan” hos individen. Har emancipationen och kvinnornas ökade andel av förvärvsarbete lett till en förändring av normerna för hur kvinnor ska vara till ”nytta” och inte en belastning för samhället? Det kan mycket möjligt vara så eftersom de kvinnor vilka främst döms för brott eller åtminstone synliggörs i sammanhanget inte är de kvinnor som befinner sig ute på arbetsmarknaden. Det är övervägande sämre bemedlade kvinnor. Dessa avviker från normen och ses antagligen inte som speciellt ”nyttiga”, kanske är dom inte heller fogliga.

Man straffar inte längre bara själva förbrytelsen såsom lagen definierar den, t.ex. en bestämd våldshandling, utan också karaktärsdraget aggressivitet. Det är inte endast lagöverträdelsen som sådan som omfattas utan även individernas karaktärsdrag och egenskaper, inte endast vad de har gjort utan hur de är och kan komma att bli. Det är inte bara en fråga om vad för straff förbrytelsen stipulerar i lagen. Man ser också till vilka myndighetsåtgärder som kan leda till en förbättring av förbrytaren och därigenom resultera i att vederbörande blir till ”nytta” och inte fortsatt kommer att vara en belastning för samhället.⁸⁷

Det har skett en förändring i föreställningen om kvinnan som brottsling. I ökad utsträckning dömer man kvinnor till fängelsestraff, men detta beror inte på en förändring av den kvinnliga kriminalitetens utseende utan på att rättsväsendet blivit mer villiga att spärra i kvinnor. Man dömer snarare kvinnans karaktär än den brottsliga handlingen som sådan. Synliggörandet av kvinnor i de nya sammanhangen resulterar i att kvinnornas verklighet har omdefinierats. De kunskaper som förvärvas om dessa individer förändras härigenom också. Som en följd av detta skapas även en ny form av självmedvetande och individerna förändras härigenom även som subjekt. Det är en pågående produktion i triangeldramat makten, vetandet och subjektet.

---

⁸⁷ Foucault 1993:25-29

Den osynliga kvinnan

Även den kvinnliga brottslingen tillhör denna produktion. Detta kan vara en bakomliggande mekanism som bidrar till att den kvinnliga brottsligheten ser ut att öka. Det förefaller som om det som skiljer den kriminelle och den icke kriminelle åt är att den förra har blivit upptäckt och uppfattas som kriminell till skillnad från den senare.

Samhällets individer formas i och av denna normaliseringsmakt. I ljuset av emancipationen och kvinnornas ökade andel av förvärvsarbete, har normerna för hur kvinnor ska vara för att vara till ”nytta” och inte en belastning för samhället förskjutits och förändrats? Fallor individen utanför normerna sker en disciplinering helt enkelt för att öka fogligheten och ”nyttan” hos individen.

Individen är alltså ett resultat av och ett föremål för makt och ett resultat av och ett föremål för vetande. Om detta vetande förändras så förändras också de normativa föreställningarna. Men dessa förändringar bör kanske ses något över tid. Det skulle då kunna relateras till hur kvinnornas brottsmönster ser ut. Om man ser till de brott kvinnorna begår så är de i regel mindre uppseendeväckande än männens. Som tidigare nämnts är främst stöld det vanligaste brottet och i övrigt är förmögenhetsbrotten mer framträdande bland kvinnorna än bland männen. När man ser till kvinnornas brottsmönster så är statistiken för misstänkta samlad till ett antal färre brottstyper. Ser man däremot till männens brottsmönster är det mer differentierat. När det gäller våldsbrotten så är kvinnorna klart underrepresenterade. På senare tid kan man dock se en tendens till ökad våldsbänagenhet även bland kvinnorna. Utifrån Foucaults perspektiv skulle man kunna säga att de normativa föreställningarna avspeglas i kvinnornas brottsmönster. Framförallt är det beaktansvärt att de brott kvinnorna begår i regel är mindre uppseendeväckande än männens, men att här finns ett trendbrott som pekar på högre andel våldsbrott bland kvinnorna.

Sammanfattningsvis menar jag att det inte är troligt att kvinnor är mer normföljande och laglydiga än vad männen är. Inte heller anser jag det rimligt att det är förändringar i könsrollerna som sådana vilket kan förklara den kvinnliga kriminalitetens utseende och förändringen av densamma. Könsrollerna framstår som tröga att förändra och de förändringar som skett verkar ha gjort så endast på ett ytligt plan. Däremot tror jag att de förändringar i könsrolls-föreställningar om kvinnan vilka har skett, påverkar våra förväntningar om hur kvinnor ska vara. Detta har i sin tur lett till en förändring av den kvinnliga normen och de kvinnor som faller utanför normen ska enligt Foucaults perspektiv disciplineras. Detta kan

Den osynliga kvinnan

vara en förklaring till att anmälningsbenägenheten vad gäller kvinnlig brottslighet har ökat samt att rättsväsendet blivit villigare att ta i med hårdare tag mot kvinnor jämfört mot tidigare.

*”The discipline is to be found ”on the underside of the law”. The result is that all the institutions of incarceration , prisons, asylums and, by extension, factories and schools, operate in such a way to punish at the same time as they “legalise” the technical power to discipline. This produces the “great continuum” which functions through an ongoing “communication between the power of discipline and the power of law”.*⁸⁸

---

⁸⁸ Hunt och Wickman 1994:46

11. Referensförteckning

Andersen, A, Kaspersen, B (1999) ”*Klassisk och modern samhällsteori*” Lund: Studentlitteratur

Abbot,P, Wallace,C (1997) ”*Introduktion till sociologi. Feministiska perspektiv*” London: Routledge

Belknap, J (2001) ”*The invisible woman. Gender, crime and justice*” Belmont: Wadsworth/Thomson Learning

Bergström,G (2004) ”*Kriminalitet som livsstil*” Smedjebacken: Mareld Bokförlag

Brodsky, A (1975) ”*The female offender*” Beverly Hills: SAGE Publications Inc.

Chesney-Lind,M (1997) ”*The female offender*” London: SAGE Publications Ltd.

Ekbohm, T, Engström,G, Göransson,B (2002) ”*Människan, brottet, följderna*” Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur

Ericsson,C (2003) i ”*Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*” red. Lander,I, Petterson,P, Tiby,E. Lund: Studentlitteratur

Foucault, M (1992) ”*Vansinnets historia under den klassiska epoken*” Lund: Studentlitteratur

Foucault, M (1993) ”*Övervakning och straff*” Lund: Studentlitteratur

Hunt, A, Wickman, G (1994) ”*FOCULT and LAW Towards a Sociology of Law as Gownance*” London:Pluto Press

Häthèn, C, Nilsèn, P (2004) ”*SvenskHistorisk Lagbok, Rättshistoriska källtexter*”

Höjgård, C, Snare, A (1993) ”*Kvinnens Skyld*” Oslo: Pax Forlag A.s

Den osynliga kvinnan

Israelsson, T ”*Vad visar statistiken om kvinnor och brott*”, ur Wiklund, G (red) ”*Kvinnor och brott*” BRÅ Rapport 1990:1 Stockholm: Gotab

Kaspersson, M (2003) i ”*Feminiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*” red. Lander, I, Pettersson, P, Tiby, E. Lund: Studentlitteratur

”*Kriminalvårdens Officiella Statistik*” (2002) Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen, Förlaget

Knutsson, J ”*Kvinnor och brott i ett historiskt perspektiv*”, ur Wiklund, G (red) ”*Kvinnor och brott*” BRÅ Rapport 1990:1 Stockholm: Gotab

Kyvsgaard, B (1992) ”*Ny ungdom? Om familie, skole, fritid, lovlighed og kriminalitet*” Köpenhamn: København, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Leonard, E (1982) ”*Women, crime and society: A critique of Criminology Theory*” New York: Longman Inc.

Larsson, E (1986) ”*Kvinnors rätt och orätt: statistik och tankar om kvinnor och brott*”. Stockholm: statistiska centralbyrån

Ngaire, N (1997) ”*Feminism and criminology*” Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Persson L, G, W (1980) ”*Hidden criminality- theoretical and methodological problems, empirical results*” Stockholm: Stockholms universitet, Sociologiska institutionen

Persson L, G, W ”*Är kriminologin en vetenskap för män med hår på bröstet?*”, ur Wiklund, G (red) ”*Kvinnor och brott*” BRÅ Rapport 1990:1 Stockholm: Gotab

Pettersson, T (2002) ”*Tre perspektiv på brottsliga nätverk: Supporterbråk, etnicitet och genus*” Stockholm: Stockholms Universitet, Kriminologiska institutionen

Sarnecky, J (2003) ”*Introduktion till kriminologi*” Lund: Studentlitteratur

Sarnecky, J ”*Pojkars och flickors brottslighet. Likheter och olikheter.*” ur Wiklund, G (red.) ”*Kvinnor och brott*” BRÅ Rapport 1990:1 Stockholm: Gotab

Den osynliga kvinnan

Ungmark,I (1992) ”*Kvinnor, brott, övervakning*” Linköping: Linköpings universitet, Avdelningen för utbildning och psykologi

Walldén, M (2000) ”*Kvinnor och brott*” Stockholm: Stockholms universitet, Sociologiska Institutionen

Widerberg,K (1980) ”*Kvinnor klasser och lagar 1750-1980*” Stockholm: LiberFörlag

Elektroniska källor

www.bra.se BRÅ-rapport (1999:15) ”*Kvinnors brottslighet*” (2003-11-04)

www.bra.se/web/statistik/faktisk/ (2003-11-04)

www.bra.se ”*Tidsanvändningsundersökningar år 1990/91 och 2000/01*” (2004-12-15)

www.bra.se BRÅ-rapport 2002:27 (2003-11-04)

www.scb.se ”*På tal om kvinnor och män*” (2004-12-27)

www.scb.se ”*Medellön i de tio vanligaste yrkesgrupperna*” (2004-12-27)

www.doh.ie/publications/mdv.html McKeown, K, Kidd, P (2002) ”*Men and domestic violence. What Research Tells us*” Report to the department of health and children.

Den osynliga kvinnan